RIIGIKOGU KANTSELEI E. W.

Tänast lehte 10 leheküige

KAJA

Ilmub igapäew.

Toimetus, Tallinnas, Suur turg 16, kõnetraat 3-13, awatud l. 9 h. — l. 10 õhtu.
Öösine walwekord, „Ühiselu" trükikojas, kõnetraat 1-80.
Taliéns, Suurturg 10, kõnetraat 5-81, awatud l. 1/29 hom. kuni l. 6 p. l.
Abitalitused:
Tartus, Suur turg 8, 3. korral, Wõsambla, Tartu uul., Mooseri m., Pärnus, Nikolai uul. 41.
Peatoimetaja kõnetund l. 10—11 hom. kõnetraat 2-85.
Arijuhataja kõnetunnid kella 1/2 10—1/2 11 hom. ja 3—4 p. l., kõnetraat 5—81.
Aadress kirjawahetuseks: „Kaja" Tallinn, postkast 28.
Käsikirjad, sõnad kirjatõdd hawitatakse ainu, kui tagastamiseks postmarkisid juurdelisatud ei ole. Igale kõstmkirjale tuleb saatja nimi ja aadress alla kirjutada, nõisamati, tõsuõudmine, kui kõstkiri mitte alalise kirjasaatja poolt ei tule.

Kõikku numbri hind 3 marka

Tellimise hind.

Postitga:		Ise ära wiies:	
1. kuu peale	75 mrk.	1. kuu peale	68 mrk.
3. „ „	225 „	3. „ „	204 „
6. „ „	450 „	6. „ „	408 „

Wõõsamaale 1 kuu peale 200 marka.
Aadressimuutmine 20 marka.
Tellimisi wõtawad wastu talitus, abitalitused oma tellimiste wastuwõtjad ja kõik Wabariigi postkontorid. Soomes, Saksamaal, Prantsusmaal ja mitmes muus wõõrriigis wõtab iga tõhalik postkontor „Kaja" tellimisi wastu.

Kuulutuste hind:
Üks millimeeter ühel weerul: lehe eesotsas 5 mrk tekstil keskel 6 mrk., kuulutuste lõpus 3 mrk.
Kuulutusi wõtawad wastu kodumaal talitus, abitalitused ja agentuurid. Soomes — Sanomanlehden Ilmoitustoimisto, Helsinki; Saksamaal ja Austrias — „Ala" Vereinigte Anz. Gesellsch., Berlin, Krausenstr. 38/39; Lätis — Ed. Neobolt, Skolnu iela, Riga.

Nr. 266. Laupäewal, 6. oktoobril 1923. V. aastakäik.

Sisemine kriis Saksamaal.

Sisemised hädaohud.

Saksamaad ja tema riigiühtlust wõrritsewad praegu wõga mitmed tõsised hädaohud sisepoliitilisel alal, mis seisukorra on üitlemata põnewaks ajamud. Kõigepealt teeb riigiwalitsusele suurt muret Baier, kes tahab end Berliini alt täiesti lahti lüüa, koguni Berliinile kallale tungida. Pärast Ruhri wõitluse lõpetamist hakkasid seal Hitleri ja Ludendorffi mehed oma jõudusid mobiliseerima, endid wõitluseks walmis seadma. Et riigiwalitsus neid selle juures takistada ei saaks, kuulutati Baieris diktatuur wälja ja diktaatoriks määrati tuntud monarhist v. Kahr, kes püüab endist kroonprintsi Rupprechti Baieri troonile upitada. Saksamaa president ei jätnud wastust andmata. Otsekohe kuulutas ta kogu Saksamaa erakorralise wahwuskorra alla ja andis diktaatori wõimu kaitseministri Geßleri kätte.

Aga Baier ei löönud kohkuma. Dr. Kahr, kes ühtlasi Baieri peaministriks sai, Dr. Knillingi asemele, tunnistas wabariigi kaitseseaduse tühjaks ja kirjutas kõigile riigiametnikkudele ette, mitte täita neid käskusid, mis Berliinist antakse. Dekreedi läbi keelas ta walju karistuse all, mis surmanuhtluseni ulatab, streigid, wägiwaldsed teod, rahutuste tõstmised ja sabotaashi ära. Münchenis peeti 1. okt. suurt sõjawäeparaadi, millest 20.000 meest osa wõttis. Paraadil wiibisid suur hulk Baieri kuningakoja liikmeid ühes kroonprintsi Rupprechtiga, keda seal rahwahulk tervitas waimustawa hüüidega: „Elagu kuningas!" Kõneldakse, monarhistlistel organisatsioonidel Baieris ei olla küll rohkem kui 15.000 sõjariistus meest. Kui aga need tõesti peaksid teele asuma Berliini poole, siis wõib nendele wäga rohkesti mehi juure tulla.

Ka mujal kasutawad maturahwuslased Ruhri wõitluse lõpetamist oma erakonna huwides. Brandenburis tahtsid nad Küstrini linna oma kätte wõtta ja tungisid äkitselt sõdalinna, kus garnisoni ei olnud. Wäeosade abiga, mis wäljaspoolt toodi, läks, aga komandandil korda äärmiste parempooliste mässu kohe maha suruda mille juures mitmed mässajad surma said.

Rahutustest Saksamaal ei saa sealsed lehed palju kõnelda, sest kaitseministri käsul ei tohi ajalehed rahutustest okkupeerimata maa-alal mingid muid teateid tuua kui ametlikke teateid, et elanikud ärewusesse ei satuks.

Ka lahkpiiided Rheinimaal, kus mõeldakse Rheini wabariiki wälja kuulutada, sünnitawad Berliini walitsusele tõsist muret.

Walitsuse kriisi tekkimine.

Kui Stresemann hakkas sõnade ja programmide juurest minema tegude juure, tulid otsekohe nähtawale teratwad wastolud koaleerivate erakondade wahel, sellega ühtlasi nende erakondade esitajate wahel kabinetis. Sagedad nõupidamised ei aitanud kõrwaldada neid wastolusid, mis endid awaldasid sisemises, wälimises kui ka majanduslises poliitikas. 2. oktoobril kutsus Stresemann enese juure koalitsiooni erakondade juhid ja pani nendele ette seadusee elnõu, mis nõudis walitsusele lakaldasi wolituisi, täielikku tegewuswabadust majanduslisel ja rahaasjanduslisel alal. Kantsler seletas, niisugusteid wolituisi olla walitsusel hädasti tarwis, et ta ilma parlamendita saaks kiiresti sammusid astuda, nõnda kuidas olud seda nõuawad. Ühtlasi toonitas ta, et praegusel raskel ajal ei aita üksi weel sellest, et wrandused kõrge maksu alla pannakse, waid siin on hädasti tarwis ka produktsiooni tõsta tööpäewa pikendamise läbi.

Seal astus Stresemanni enese erakonna, rahwaerakonna riihma juht Dr. Scholz üles ja teatas, kema erakond olla küll walmis walitsusele laialdasi wolituisi lubama, paneb aga selle juures kolm nõudmist ette: 1) Kabineti koosseisu tuleb isikute poolest muuta. 2) Walitsusesse tulewad kutsuda ka rahwuslise erakonna esitajad. 3) Kahekõtunniline tööpäew tuleb kõrwale heita.

Suur koalitsioon laguneb.

Need nõudmised näitasid, et rahwaerakond tahab kõigist kodanlisest erakondadest ühist wäerinda luua sotsialistide wastu ja uut, puhtkodanlist walitsust luua. Nõupidamistel, mis terwe järgmine päew kestsid kuni hilja õõsani, näis küll kabinetis kokkuleppele jõudmine wõimalik olewat, mitte aga kolitsiooni erakondade wahel. Sotsj.-demokraatide fraktsioon tunnistas oma resolutsioonis, et erakorralised wolituised, mis kaitseministrile kätte antakse, ei wõi ulatada sotsiaalpoliitiliste alade peale, nagu Stresemann tahtis. Selle resolutsiooni wastuwõtmisel oli otsustaw tähtsus, ja 4. okt. palus Stresemanni kabinett end ametist lahti.

Uus walitsus.

Saksamaa president andis uue walitsuse moodustamise jällegi Stresemanni kätte, kes selle ülesande ka enese peale wõttis. Niipalju kui kuulda, tahab ta oma kaastöölisteks walida kodanlise ilmawaatega meheid ja wististi ka rahwuslise erakonnaga kontakti astuda. Stresemanni soow on, et sotsialist Sollmann siseministri kohale edasi jääks, kui sotsj.-demokraatide rühm sellega nõus on.

Prantsuse lehtede arwamised seisukorrast Saksamaal.

(Ohupostiga.)

Prantsuse lehed leiawad, et wiimased teated Berliinist kuulutawad ette korralagedust Saksamaal. Kõik lehed Pariisis on arwamisel, et parempoolne diktatuur ei lase enese peale kaua enam oodata. Uues kabinetis hakkab Helfferichi mõju maksma, ka siis, kui ta ise kabinetist osa ei wõta. Walitsuse kriisi peapõhjuseks peetakse igalpool Baieri ülesastumist, siis rahwaerakonda, kelle enamus soowib walitsuses näha äärmiste parempooliste esitajaid. Ainult wäliselt seisab Baier weel Saksa riigi all, Berliini walitsus ei jõua temale midagi teha. Mõned lehed teatwad juutustada, et endine Saksa kroonprints jälgib närwiliku põnewusega sündmuste käiku Saksamaal ja seisab alalises ühenduses Saksa monarhistidega.

Stresemanni uue kabineti koosseis.

Berliin, 5. sept. (ETA).

Täna õõsi seadis Stresemann kokku esialgse ministrite nimekirja. Selle järele oleks: riigikantsler ja wälisminister — Stresemann, kaitseminister ja siseminister — Geßler, raha- ja majandusminister — Luther, toitlusminister — von Oppen (senine põllumajanduse koja esimees), töömminister — Brauns, okkupeeritud maakondade minister — Fuchs. Riigikantsler kawatseb kabineti kokkuseadet täna ametlikult teada anda ja weel täna uue walitsuse seletusega riigipäewal esineda.

London, 5. okt. (ETA).

Berliinist teatatakse, et Stresemannil on ministrite arwu wähendamise tõttu juba õnnestanud kabinetti kokku seada. Ainukeseks uueks meheks Stresemanni teises kabinetis olla põllutöö- ja toitlusminister von Oppen, kes seni oli Brandenburgi põllumeeste liidu esimeheks. Ta pidawat rahwuslastega ühendust, ilma nende erakonna liige olemata. Lehtede teatel on äpardanud Stresemanni uued katsed endale ka kompetentsete majandusmeeste kaastööd kindlustada

Baier maksude kõrgendamise wastu.

Berliin, 5. okt. (ETA).

Baieri peaminister von Knilling palus riigikantslerit üldise meeleolu rahustamiseks Baieris mitte enam tõsta maksusid, enne kui kõik maksuseadused on rewideerimisele tulnud. Ka mõned Baieri asutused on riigikantsleri poole pöörnud nõudmisega, et kawatsetud maksumäärused kohe seisma pandaks.

Ruhri töölised algawad uuesti tööd.

Berliin, 4. okt. (ETA.)

Wolffi biiroo teatab Essenist: Osa siinseid tehaseid asus ametiühisuste üleskutse kohaselt uuesti tööle. Pärast tehniliste raskuste kõrwaldamist on töö uuesti algamist ka kaewandustes oodata. Kommunistid ei awaldanud wastupanu. Kaewandustes, mis prantslaste käes, on seisukord selgusetu. Üldiselt oleneb korralik töötamine iseäranis raudtee weoolude arenemisest ja siite wäljaweo keelu kaotamisest, mille järeldusel Ruhri siite tarwitamine okkupeerimata Saksamaal jälle wõimalikuks saaks.

Elukallidus tõus Saksamaal.

Berliin, 5. okt. (ETA).

Ametlikkude andmete järele on elukallidus Saksamaal septembri jooksul tõusnud 2460 protsj. wõrreldes augustikuuga

Eesti ühendatud usklikkude tarwitajate ühisus „SELTSIMEES"
S. Karja uul. 20. Kõnetr. 10-49.
Müüb oma liikmetele ja wõõrastele koloniaal- ja riidekaupe:
willaseid ülikonna-, mantli-, kostüümi-, ja kleidiriideid, pleegitud ja pleekimata pesuriideid kodu- ja wäljamaa parematest tehastest. Wahariiet igas laiuses. Meeste- ja naisterahwa wihmawarjusid. Majatarbeid: alumiin ja email keedu- ja sööginõusid. Portsellaan lõuna- ja kohwiserwiise 6—12 inimesele. Waimul. kirjandust, koolitarbeid, kirjutusmaterjaali ja piltpostkaarte.
Abikauplus, S. Tartu m. 51. Kõnetr. 11-97.
Hea, suure elektriga walgustatud sissesõidu-hoowi ja sõbra toaga. Müügil mitmetseltsi kaupu linna- ja maarahwale: koloniaal, riide, raua, email, alumiin ja portsellaan kaubad. Talla-, pinsoli-, pastla- ja muid nahakaupu. Saapad meeste- ja naisterahwastele. Köie- ja ohja nööre, päitse- ja looma kaelakettisid. Häid Gottlandi käiasid ja palju muid majatarbeid. Hinnad mõõdukad. Mõlem. kaupl. müüa suuremal arwul kotte ja tühje pakkkaste odawa hinnaga.

Tsirkus „KONTINENTAL"
Laupäewal, 6. oktobril s. a.
Ennenägemata suur spordi-pidu!
Osa wõtawad üle 30 Tallinnas wilbiwa elukutselise maadleja.
10.000 Emk. autasu tsirkuse direktori poolt publikumi määramise järele sellele, kelle spetsial numbrid kõige wäärtuslisemad on.
Elawalt maetud.
Herra Neström laseb enese tsirkuse areenale kaewatud 2 arsina sügawusse hauda maha matta ja jääb 30 min. mulla alla ilma mingi abinõudeta. Hauda wõiwad kõik asjast huwitatud järele waadata.
Maadluste wiimased päewad, kõik maadlused otsustawad.
I. Kawan — Bambula. III. Romanow — Neström.
II. Weimann — Benetski. IV. Waher — de Susat
Pilettite hinnad harilikud. Algus kell 8. Maadluste algus kell 10.

Wiimaks ilmus müügile Wene keeles
Peter Ramul
Praeguse klaweritehnika psühhofüüsilised alused
Muusikakaupluses
Eugen Brandt,
Pikk uulits nr. 29.

Briti riigikonwerents.

Lord Curzon esineb kõnega.

London, 5. okt. (ETA).

Lord Curzon esineb täna Briti riigikonwerentsil aruandega wälispoliitilise seisukorra üle. Tema kõnet oodatakse suure huwitusega. „Times'i" arwates pühendab lord Curzon oma kõnes erilist tähelpanu heakstegemisküsimusele ja seisukorrale Lähedas Idas.

Wratsa linn põlema süüdatud.

Berliin, 4. okt. (ETA.)

Selgub, et Wratsa linn Bulgaarias on põlema pandud mässuliste poolt, kes oma liiiasaamise eest kätte tahtsid maksta. Tulekahju ajal lendas kaks laskemoonaladu õhku, kusjuures 100 inimest surma said.

Prantsuse kaks kommunistlikku rahwasaadikut wangi mõistetud.

Berliin, 5. okt. (ETA).

Pariisist teatatakse, et kommunistlikud rahwasaadikud Cachin ja Vaillant-Couturier on sõjawäewastaliste kirjatüükide awaldamise pärast 1922. a. kewadel nüüd lõpulikult 6 kuuks wangi ja 2000 franki trahwi maksma mõistetud.

Torm Inglismaal.

Berliin, 4. okt. (ETA.)

Nagu Londonist teatatakse, on öösl wastu neljapäewa kange torm üle läänepoolse Inglismaa ja Iirimaa käinud. Neli suurt aurikut on tormist randa wiskatud, nende hulgas üks Saksa oma.

Rahaasianduse korraldamise kawatsused Saksamaal.

(Meie kaastööliselt.)

Saksa raha on oma wäärtuse kaotanud. Maa on mõne kuuga biljonite woogudega üleujutatud. Peasüüdlane on siin Reichsschatzanweisung. Need sedelikesed on riigiwalitsuse laenukwiitungid. Tahab walitsus määratu suurt summat uut raha trükkida (milleks igasugune kulla-kindlustus muidugi puudub), walmistab ta wekslid, millede pealkirjades kõiksugused suured ja wäiksed summad esinewad. Need walitsuse wekslid kannatwad nime Reichsschatzanweisung (riigi waratäht). Normaalselt peatwadki nad wäärtwaradel (kuld, dewiisid) põhjenema, kuid nüüd ei tule seda ammugi enam ette. Riigipank teeb sarnast wäärtuseta sedelikest wastu wõttes muidugi näo, nagu oleks see tõesti „kulla-weksel", pistab ta laekasse ja laseb nii palju uut paberraha trükkida, kui „aluseks" saadetud weksel nõnab. Wärske raha saab walitsus omale, riigipanga raudkappi jääb walitsuse „alus". Hulga biljonite eest on sarnaseid kwiitunge ajajooksul riigipanga kappidesse kogunud — kui walitsuse paberraha wõlg (Schwebende Schuld). Senini pole walitsus muidugi wähematki katset teha saanud, neid oma wekslid wälja lunastada. Ta opereeris oma wõlatähtedega (riigipangale waratähed, rahwale pabermargad), kuni wiimased usalduse pea täiesti kaotasid ja wäärtuseta lipakateks muutusid. Nüüd, äärmises rahahädas, tõotab walitsus oma wõlauskujatele edaspidi ainult wäärtwaradega kindlustatud wekslid wälja anda ja ka endised wõlatähed (riigimargad) pikkamööda wälja lunastada, hinnaga, millisega nad lunastusajal käimas. Et see hind naeruwääriliselt wäike (praegu üks miljon kõigest wast kaks kuldpenni), siis on ülesanne ütlemata lihtsustatud. Kuid oleks wägagi hea, kui walitsus suudaks teostada oma lubadusest esimesegi poole: edaspidi ainult kindlustatud wekslid wälja anda. Kuidas seda kawatsetakse teha?

Riigipank pidawat omandama jälle puht kuldpanga ülesanded. Ta annaks ainult sarnaseid rahamärke wälja, mis kullaga kindlustatud. Need riigipanga uued rahamärgid oleksidki kindel raha, mis tulewikus ainsalt käima jääks. Et riigipangale wõimaldada puht kuldpanga ülesandeid täita, saaks ta riiklisest rahandusest eraldatud ja rippumata seisukohta asetatud. Walitsuse kullaga kindlustamata wekslid, milledest ülemal jutt oli, ta enam wastu ei wõtaks, nende põhjal uut raha ei trükiks. Nii katkeks seniste paberliste riigimarkade juurewool. Uued rahamärgid, mis riigipank ise wälja annaks, oleks kulla ja dewiisidega kindlustatud, seega wäärtuskindel raha. Uued rahamärgid peaks tööstust-kaubandust elustama ning, peaasi, toiduaineid talumehe aidast turule meelitama. Et riigipanga wäärtused — kuld, dewiisid — praegu äärmiselt wähesed, siis jatkuks tema poolt wäljaantud wäärtuskindlast rahast esiotsa ainult riigimajandusliselt tähtsamate harude elustamiseks. Laiem tarwitajate hulk peaks teise rahaga leppima. Milline oleks siis see teine raha?

Et otsatu wõlgadesse sattunud riik praegu kuulmatuid summasid raha tarwitab, riiklised warandused aga ammugi enam ette ei löö, siis tahetakse eramajandus ja erakapitaal riigile appi tõmmata. Wiimased peaks riigile kindlustatud krediite soetama. Nii saaks põllumajandus, kaubandus, tööstus ja pangad 5 protsl. hüpoteegiga koormatud. Selleks otstarbeks ellu kutsutud pank annaks oma korda nimetatud hüpoteekidega kindlustatud rahamärke wälja, mis sisemaal seaduslise rahana käiks. See olekski teine sort wäärtuskindlat raha (peale riigipanga kullaga kindlustatud rahamärkide). Ta käiks ainult ülemineku-ajal (mis rahaministri arwamisel 4—5 kuud wõiks kesta), kunni riigimajandus jälle tasakaalu wiidud, siis saaksid need rahad aegamööda riigipanga rahamärkide wastu ümberwahetud. — See osa rahareformist on eriti huwitaw selle tõttu, et riik siin oma paberraha wõla eramajanduse kaela laob; sest wiimast liiki raha kindlustaks erakapitaalid. Sellel teel loodab walitsus ligi 4-miljardilise kapitaali oma käsitusse tõmmata, millest rahaminister esiotsa ainult ühe miljardi ära kasutada mõtlewat.

Mis silnnib siis praeguse riigimargaga? — Mark ei laoks ka kohe, waid jääks kolmandaks jookswaks rahaüksuseks. Ta wahekord teiste rahadega korraldataks teatud kursiga. Selle juures wõetaks arwatawasti ka ümbernimetus ette, et praeguste nullide rägastikust pääseda: arwataks näiteks 10 miljoni endist marka wäärtusliselt wõrdseks üheleuuelemargale (Wenemaal on ju mitu sarnast ümbernimetust olnud).

Eelpool kirjeldatud kawa pidawat olema põhjalik wäärtusreform. Kuna senised walitsuse püüded ainult marga toetusele olid pühendud, seadwat uus reform eesmärgiks päris uue wäärtussüsteemi, mis kuldwäärtus tahab olla. Seda eesmärki ei tabaks reform korraga, sest et küllaldane alus kulla ja dewiiside näol puudub. Peab üleminekuks abinõusid käsitama, mis kogu kawa raskepäraseks teewad ja koguni kolm paralleelwäärtust korraga jooksma panewad. Sarnane seisukord on aga mööda-pääsematu, sest kunni riigi eelarwe tasakaalust kangel, on wäärtuskindel rahaüksus wõimatu. Wäärtustehnilised wõtted, nagu kirjeldatud projekt, ei päästa muidugi seisukorda: selle täienduseks peab teatud finansprogramm tulema, mis näitab, mil teel siis riik õige oma kulud tulubega tasakaalustada mõtleb. Ka sarnane programm olla walitsusel walmis. Ta sisu on lähemalt teadmata. Ainult kuuldub, et temas laialdane kulude kärpimine olla ette nähtud, muude seas ametnikkude koosseisu wähendamine ühe kolmandiku wõrra (?). Praeguse hiigla puudujäägi loodab walitsus — nagu sellest ülemal jutt oli — erakapitaaliga kindlustatud ajutiste rahamärkidega katta.

Millised oleksid wõimalikud — head ja halwad — wäärtusreformi järeldused? — Wõib olla wõimaldaks uute wäärtuskindlate rahade (riigi- ja hüpoteekpanga rahade) ilmumine margakursi stabiliseerimise. Selleks otstarbeks oleks ju siis oma sisemine wäärtuskindel raha, ega pruugiks küsimus nii rippuw wäliswaluutast olla. — Wäärtuskindla raha ilmumine aitaks ka ehk toitlusküsimust lahendada ja tooks elu ärielusse ning tööstusesse. Hulk ettewõtteid ehk ei suudaks kohaneda uuetele tingimustele ja hukkuks, kuid sarnased erandid saaksid wast lunastud üldise majanduse terwenemisega. Aegamööda awaneksid ehk praegu sulutud ettewõtted ja wähenekś tööta tööliste hulk ning sellega kaoks ka riiklised häda- toetussummad. — Need oleksid lähemad reformist loodetawad paremused. Kuid peaasi: uue paberraha trükkimine ja riikline majandusorganism saaks mahti hakata toibuma paberraha weetõwest.

Kahjuks tekitab uus reform ka kõwasti kahtlust, kas kõik libedasti läheb ja temast oodatud tulu tõesti tuleb. Olgu ette toodud mõni pessimistline joon. — Kui ühelt poolt marga stabiilsust loodetakse, siis tekib teiselt poolt kahtlus, kas mark selles kawatsetawas kolmikperes mitte päriselt waeseks-lapseks ei jää. Igaüks ju tahab parema meelega kindlamat raha, marka hakatakse põlgama ja ta kaotab wõimaluse, olla hindade mõõdupuuks, milline ülesanne siis paratamata teistele üksustele üle läheb. Ja on siis nende uute üksuste wäärtus kindel? Riigipanga kullaga kindlustatud rahamärkidel ehk weel, kuid majanduslistele wäärtwaradele tugewnewa raha saatuse kohta wõib kahtlustawaid fakte ette tuua. Prantsuse rewolutsiooni ajal wälja antud riiklliste ja kuningliste warandustega kindlustatud uued rahamärgid kaotasid piiramata arwul trükkimise tõttu 1796. a. alguseks oma wäärtuse pea täiesti. Wõimul olew direktoorium tõotas nende trükkimise seisu panna ja nad wälja lunastada uue paberraha näol, mis emigrantide konfiskeeritud maadega ning warandustega kindlustatud pidi olema. Kuid juba mõne kuu pärast oli walitsus sunnitud sellekohase dekreediga ka juba selle uue raha wäärtusetust fikseerima. Kas ei wõi nende uute rahamärkidega, mis Saksa walitsus oma puudujäägi katteks nüüd kawatseb wälja anda, ka sarnane lugu juhtuda. Nad kaotaksid usalduse, hakkaksid langema, kuna hinnad jällegi kuldmaroa wõi dollari järele kujuneksid. Iseäranis tekib sarnane hädaoht siis, kui poliitiline õhkkond riigis raske on. Sarnasel korral ei suuda ka kullagagi küllaldaselt kindlustatud waluuta soowitawal määral püsida. Saksamaa praegune seisukord on aga nii sise- kui wälispoliitiliselt kindluseta. Pealegi õõnestawad usu ta majanduslisesse jõusse suured sõjawõlad. — Lõpuks on kogu uus kawa kahtlaselt keeruline ning segane. Peaksid käima kõrwuti kolm siseraha üksust, peale selle teatud wälisraha sordid. Teoreetiliselt peaksid nad kenasti üksteist täiendama, kuid praktiliselt wõib üks teise sootu kõrwale tõrjuda. Ka walitsus ei salga, et temalgi lähem asjakäik udune on. Kuid midagi peab praegusest seisukorrast pääsemiseks siiski tegema.

J. W.

Järelmärkus: Nagu nüüd telegrammidest näha, pole Stresemanni walitsusel korda läinud oma kawa ellu wiia, sest Saksamaal on uuesti walitsuse kriis lahti puhkenud. Walitsuses on rühmade esitajad rahareformi asjus küll kokku leppinud, kuid rühmade eneste wahel pole suudetud kokkulepet saawutada. Senisele walitsuse juhile Stresemannile on ülesandeks tehtud, uut walitsust kokku seada. Peaks see tal õnnestama, siis on wõimalik, et ta ka oma kawa lähemal ajal teostab, sest rahareformist Saksamaa mööda ikka ei pääse.

Inka warandused. 106

Sir John Retcliffe romaan.

Waewalt oli senaator oma tütre juurest lahkunud, kui senjoora noore Diazi märguandgea enda juure kutsus.

— Diaz, — ütles senjoora, — sina tead ju, et meie oleme lepinglased. Puebla püha risti juures wannun, et mina sinu tulewiku eest tahan hoolt kanda. Nüüd wõta see linik — ta ulatas nooremehele rohelise siidisärbi, mida ta oli kannud, — ja niipea kui krahw trepist alla on tulnud, mine tuppa, mis on rõdu kõrwal ja seo see linik wõre küljge. Siis tule õue tagasi ja seisa pahemal pool wärawat, et seda kohe awada, kui sisselaskmist nõutakse. Kas said minust aru?

— Jah sain, senjoora!

— Nii kuula siis minu sõna. Seal tulewadki nad juba. Mina hoolitsen sinu õnne eest.

Tõesti ilmus teise kellahelistuse ajal krahw oma tulewase äiapapa kõrwal. Ta kandis, nagu laewalt mahatulekulgi San-Fernandos, Prantsuse koloneli mundrit. Tema rinda ehitsid mitmesugused autähed. Tema olek oli rahulik ja wäärikas. Ta oli näost wäga tõsine, waheset kogumi kurb — see oli selle seletuse tagajärg, mis tal Susannaga oli olnud.

Krahwi järel tuli tema wana teener Bonifatsius.

Prantslane sammus senjoora poole, kes teda liikumata ootas. Krahw tegi temale kummarduse, pakkus temale oma käsiwarre, wiis teda rõdu astmeid mööda alla oranshiokstega ehitud palwetamispultide juure, mis altari ette pruutpaari jaoks üles olid seatud.

Terwe kogudus langes kohe põlwili ja preester hakkas missat lugema.

Senjoora Dolores hoidis oma pea siigawasti palweraamatu peal ja tema ristis käed olid alla pöördud, nagu oleks ta jõudu kogunud oma elu kõige tähtsamaks sammuks.

Taaweti laulule järgnes kiriku hümn ja ohwer. Terwe usklikkude kogudus wastas lauluga. Isegi teisesulised wõtsid paljastatud päid ja aukartlikult waikides pühast talitusest osa, kuni õnnistus loeti ja preester pruutpaari altari ette kutsus.

Sel silmapilgul kuuldi kauget kõminat, otsekui müristamist, mis ikka ligemale tuli ja kõwemaks läks.

Pruut tõstis oma pead ja kerge punа käis tal üle näo, kuna tema silk üle õue libises ja Diazi peal peatus.

Ka krahw, poolakas Morawski ja paljud sõdurid tõstsid pead — nende harjunud kõrw kuulis mürinast ratsasalga kihutamist.

Waheajal kestis pühalik talitus edasi.

Preester küsis:

— Horace Aimé krahw de Raousset-Boulbon, markii de Tremblay, kas tahad selle siin juuresolewa suurtsugu neitsi donja Dolores da Sylva Montera oma abielunaiseks wõtta püha katoliikliku kiriku seaduste järele?

— Jah tahan!

— Neitsi donja Dolores da Sylva Montera, kas tahad selle siin juuresolewa senjoor Horace Aimé krahw de Raousset-Boulboni oma abielumeheks wõtta?

— Ei taha, senjoor paater, sest senjoor krahwil on juba naine.

Need sõnad öeldi pikkamisi, kindlalt ja rahulikult, nii et ka need osawõtjad, kes kaugemal seisid, seda kuulsid.

Mõne minuti seisis kogudus nagu äikesest rabatud sõnatult paigal, nii ootamata tuli senjoora eitaw wastus. Isegi senaator wahtis oma tütrele kohkunult otsa, uskudes, et ta walesti on kuulnud.

Sel silmapilgul, kuna wäljas ratsasalga mürin ikka ligemale tuli, kostis piduliku waikuse sekka hüüe rõdult:

— Aimé, hoia ennast! Kuberneri dragunnid tulewad.

Nahwahulk nägi maja teise korra lahtisel rõdul üht kahwatut naist mustas riides ahastawalt käsi ringutawat.

Kabjade plagin lõppes äkki komandoga: „Seisa!" Sõjariistad klirisesid. Kolm tugewat lööki põrutati wärawa pihta.

— Awage wäraw! Liidu nimel.

Senjoora käsi näitas naise poole, kes rõdu eesriiete wahel seisis.

— Auwääriline härra ja minu isa, seal näete teie, et mina tõtt olen rääkinud. Mehed, annan end teie kaitse alla.

Senjoora läks krahwi kõrwalt ära, kes nüüd üksi altari ette jäi, kuna kõikide pilgud tema peale olid juhitud.

— Püha Neitsi nimel, härra krahw, mida peab see tähendama? Kõnelge — seletage...

Krahw wahtis nagu unes kord oma pruudi, kord Susanna peale, kes oma pisaraid kätega püüdis kinni katta. Ja enne kui krahw sai wastata, awas Diaz wärawa ja kuberneri adjutant don Carboyal ratsutas õue, kuna pool tosinat ratsanikke teda saatis.

Läbi lahtise wärawa oli näha pikk rida dragunneid. See oli Meksiko kõige parem ratsawägi.

Leitnandi kõrwal kõndis krahwi kuller, soldat Escobedo, hobune käe kõrwal.

Oma salajast waenlast nähes, sai krahw oma rahu jälle tagasi. Ta seisis ikka weel altari ees, käed ristamisi rinna peal. Tema kahwatu ja uhke nägu ilmutas iseäralist rahu ja kindlust.

Ainult kes teda ligemalt tundis, wõis tema suunurkade wõpatusest näha, et wiha temas kees.

— Tere tulemast, härra Escobedo, minu truu käsijalg! — hüüdis krahw kõwa ja kindla häälega. — Ja millises heas seltskonnas teie olete! Mina lootsin teid siit juba eest leida.

— Ekstsellents tunneb wist wanasõna, et mõni sõnum ikkagi küllalt aegjasti pärale jõuab. Mis nendesse härradesse siin puutub, siis on mul au olnud ainult üks tund nende seltskonnas olla.

— Ilma palju sõnu tegemata, andke mulle komandant Munoz'i kirjad, — ütles krahw waljult.

Meksiko sõdur kehitas õlgu:

— Kahetsen wäga, et ma ekstsellentsi käsku ei wõi täita. Senjoor Munozil ei olnud aega kirjade kirjutamiseks.

— Mispärast ei olnud tal aega?

— Sest temal oli tungiwalt oma pihtiisaga tegemist, et end järgmise hommiku tähtsaks sündmuseks ette walmistada.

— Milliseks sündmuseks?

— San Fernando kindluse wapper komandant mõisteti ülespoomisele ja tema hing on nüüd wist ammugi juba puhastustules.

— Mõisteti ülespoomisele? Kurat ja põrgu, kes julges seda teha?...

— Kuberner don Juarez mõistis ta ülespoomisele, kui walitsuse wäed kindluse uuesti endi kätte olid wõtnud.

— Kindlus ära wõetud? Aga minu laewad?

— Need saadeti SanFranziskosse tagasi. Seaduslikud wõimud on nüüd selle tõttu, et teie ekstsellents indiaanlased ära wõitis, oma ametis jälle täiesti kindlad. Olen õnnelik teile teatada wõimast, et ka minu wäiksei teeneid on hinnatud, kuna mind alalise sõjawäe kapteniks ülendati.

See uus hoop oli nii ootamata, et krahw jultunud ja iroonilisele ütlejale wastuse wõlgu jäi.

Kuid see ei olnud weel kõik.

Don Carboyal istus ikka weel hobuse seljas. Kahjurõõmuga oli ta seda jutuajamist pealt kuulanud. Nüüd wõttis ka tema sõna:

Päewaundised.

Schweitsi majandustegelased Eestisse jõudnud.

Külalised tutwunewad tähtsamate tööstusettewõtetega.

Eila jõudsid Tallinna ühes kohaliku Schweitsi konsuli härra Dr. A. Hofer'iga paar Schweitsi majandustegelast, prof. Tönderу j. t., et kohapeal Eesti majanduslise eluga ja tööstusliste asutuste tegewusega tutwuneda. Külalised wiibiwad Eestis umbes nädal aega ning kawatsewad peale Tallinna ka Ellamaale riiklist turbatööstust waatama sõita. Ohtul wiibisid nad külalistena kaubandus-tööstusministri abi härra Lukki pool Nõmmel.

Eila Eestisse jõudnud Schweitsi majandustegelastel on ühtlasi ka ülesandeks, siin ettewalmistusi teha suurema Schweitsi majandusdelegatsiooni külaskäigule, kes umbes 20 isiku suuruses käesolewa kuu lõpul ehk tulewa kuu algul Eesti, Läti, Leedu ja Soome külaskäigule ning rajariikide majandusliste oludega tutwunema kawatseb tulla.

Eesti-Ungari kaubalepingu muutmine.

Ungari walitsus on oma esitaja Dr. Jungerthi kaudu soowi awaldanud, et Eesti-Ungari kaubalepingus, mis läinud aastal sõlmiti, mõned muudatused ette wõetaks. Ungaris oldawat nimelt arwamises, et see leping Eestile suuremaid soodustusi annab kui Ungarile. Praegu on Dr. Jungerthi ja wälisministeeriumi wahel sellekohased läbirääkimised käimas. Et küsimus walitsuses lähemail päewil arutusele tuleb, siis on läbirääkimiste wõimalikkudest tagajärgedest praegu weel wara kõneleda.

Dr. Jungerth soowib neid läbirääkimisi 15. oktoobriks lõpetada, kuna ta selle järele Riiga sõidab, et seal Läti walitsusega samasuguseid läbirääkimisi alustada.

Eesti-Inglise kaubalepingu

asjus on läbirääkimised juba kauemat aega kestnud. Et Eesti ja Inglismaa wahel omal ajal wahetatud märgukirjade põhjal kaubandusline wahekord juba maksew, siis ei olnud kaubalepingu sõlmimise kiirustamiseks iseäralist põhjust. Rohkesti aega on wõtnud ka see, et läbirääkimisi Londoni ja Tallinna wahel kirjawahetuse teel peeti. Nüüd hakkawad läbirääkimised lõpupoole jõudma. Mõnedes küsimustes puudub weel lõpulik kokkulepe, nagu laewamõõdud ja autori õiguste kaitse küsimus, mis kõne all olewasse lepingusse Eesti-Prantsuse lepingu eeskujul üles wõetakse.

Autori õiguste kaitse asjus on mõned meie kirjastajad teatud närwilikkuse awaldanud, arwates, et see punkt kaubalepingus meile tuntawaid raskusi wõib tuua. Nagu wälisministeeriumi ringkondadest selgitatakse, ei ole seda karta. Kokkuleppe juures tahetakse kõiki meie olusid arwesse wõtta. Nagu senistest juhtumistest wäljamaa autoritele maksetud tasu alal näha, on need summad, mis wäljamaa autoritele makstud, õige wäikesed olnud.

Uute rahukohtute ajutamine päewakorral.

Uued rahukohtud asutatakse Tartu-Wõru ja Rakwere-Paide rahukogude piirkonda. Kohtuministeeriumis on wiimasel ajal uute rahukohtunikkude kohtade asutamise küsimus arutusel olnud. Nüüd on otsustatud tulewal aastal juurde asutada üldse kaks uut rahukohtuniku kohta, nimelt üks Tartu-Wõru ja teine Rakwere-Paide rahukogu piirkonda. Kus kohal uued rahukohtunikud tegewusesse hakkawad, ei ole weel teada, selle küsimuse otsustamine on jäetud nimetatud rahukogude hooleks.

Rakwere-Paide rahukogu ringkonnas on ette pandud uut rahukohtuniku kohta asutada kas Türi ehk Haljala alewitesse, Tartu-Wõru ringkonnas peetakse soowitawamaks uue rahukohtuniku koha asutamist kas Alatskiwile ehk Otepäässe.

Uute rahukohtunikkude kohtade juurdeasutamine on tingitud töörohkusest. Ühtlasi tehakse seega ka kohus nimetatud rahukogude piirkonnas rahwale kättesaadawamaks.

Wälisministeeriumist.

Härra J. Sammul, kes seni Helsingi saatkonna sekretääriks oli, hakkab wälisministeeriumis ajutiselt Kesk-Euroopa büroo juhataja kohuseid täitma. Hiljem määratawat härra Sammul Pariisi saatkonda sekretääri kohale.

Praegune Berliini saatkonna attaché härra W. Ojanson määratakse Stokholmi saatkonna juure sekretääriks härra Leopas'e asemele, kes kuuldawasti wälisministeeriumi teenistusest lahkub.

Meie konsul Berliinis,

härra A. Simm, kes praegu Tallinnas wiibib, sõidab täna oma teenistusekohale tagasi.

Kohtuministri kandidaadiks kohtupalati liige Gabriel.

Nii kui kohtutegelaste ringkondadest kuuleme, kõneldawat kohtupalati liikmest härra Gabriel'ist kui kandidaadist praegu wabale kohtuministri kohale.

Berliini Wene lehed kawatsewad Tallinna kolida.

Tallinnas teatakse kõnelda, nagu kawatseksid Berliinis ilmuwad Wene emigrantide lehed „Nul" ja „Dni" Tallinna kolida. Nimetatud lehtede wäljaandjad olla siin selleks pinda katsunud. Saksamaa ääretu rasked trükitööstuse olud tegewat ajalehtede wäljaandmisele Berliinis suuri takistusi.

Soome helilooja ja orkestrijuhi Kajanus'e külaskäik Eestisse

Soome tuntud helilooja ja orkestrijuht Kajanus tuleb neil päewil Eestisse külla. 13. oktoobril esineb ta „Estoonias" sünfoonia-orkestri kontserdil orkestrijuhina. Temaga ühes tuleb pianist ja helilooja Hannikainen.

Wiimasel ajal kõneldi ka Sibelius'e külaskäigust. See kawatsus jääb sel hooajal arwatawasti teostamata.

Enne maaseaduse wastuwõtmist mõisatest eraldatud maatükkide müügilepingute kinnitamisest.

Nagu teada, oli esimese riigikogu maaseaduse komisjonis seaduse eelnõu arutamisel, millega maaseadust selles mõttes muuta taheti, et need õstumüügi lepingud mõisatest eraldatud maatükkide kohta, mis enne maaseadust tehtud olid, kuid mitmesugustel põhjustel alles kreposteerimata seisid, nüüd kreposteeritud wõiks saada.

Esimene riigikogu ei saanud küsimust siiski lõpulikult ära otsustada ja sellepärast astuti põllutööministeeriumi poolt sammusid, et neid kohtasid põllutööministeeriumi alla üle wõtta. Ülewõtmise teostamise juures jõuti aga teisele seisukohale ja nüüd olewat nende kohtade riigi kätte ülewõtmine seisma pandud. Kohad jääks nende omanikkude kätte endiselt kasutada, kuna kawatsus olewat uuesti wastawa seaduse eelnõuga esineda, mille kaudu wõimalus awaneks kohtasid nende omanikkude nimele kreposteerida.

Perekonna nimede muutmist kawatsetakse lihtsustada.

Nimede muutmist tahetakse wõimaldada administratiiw wõimude kaasabil.

Meil on palju kõneldud ja kihutustööd tehtud, et eestlasel ka Eesti nimi peaks olema. Seni on aga laialisemad ringkonnad sellest eemale jäänud, kuna nimede muutmine ainult wäga keerulise protseduuri läbitegemise järele wõimalik on. Pealegi on see kaunis kulukas ettewõte ning asja otsustamine riigikohtus wõtab kaua aega.

Kõiki neid asjaolusid arwesse wõttes, on siseministeerium hiljuti seaduseelnõu wäljatöötanud, mille järele perekonnanimede muutmine hoopis lihtsamini wõiks sündida. Nimelt kawatsetakse esialgul terwes Eestis wõimaldada nimede muutmist samas korras, nagu see praegu Petseri- ja Narowatagustel maadel sünnib, kus selleks erikomisjonid ajutatud. Sarnased erikomisjonid kawatsetakse uue seaduseelnõu järele ka teistes maakondades tegutsema panna.

Hiljem kaotatakse sarnased komisjonid ära, ning nimede muutmine jääks siseministeeriumi wõimupiirkonda.

Uue seaduseelnõuga kohustatakse ka neid elanikke, kellel alalised perekonnanimed puuduwad, näit. Ruhno saarel, kus inimesi nende talu nime järgi hüüdakse, alalisi perekonnanimesid wõtma.

Uus perekonnanimede panemise ning muutmise eelnõu kawatsetakse juba lähemal ajal Wabariigi walitsuse kaudu riigikogule esitada.

Uus rahukogu hoone ehitatakse Tartu.

Praegu on hulk kohtuasutusi wäga kitsastes ruumides, mis kohtutegewust halwab, kuna osal kohtuasutustel tarwilikud kindlad ruumid pea täielikult puuduwad.

Nii töötab Tartu rahukogu kitsaste ruumide tõttu täitsa erakorralistes oludes. Mitmed kohtuosakonnad on laiali paisatud mööda linna, mis suuresti töötegemist halwab. Omal ajal kawatseti weel praegusele rahukogu hoonele kolmas kord peale ehitada, kuid arwesse wõttes, et uue korra peale ehitamise läbi ka töötegemine teistes alumistes kordades mõneks ajaks katkestatud saab, on nüüd otsustatud rahukogu jaoks Tartu uus hoone ehitada. Hoone jaoks tarwilik maa-ala on juba Tähtwere pargi läheduses walmis waadatud, samuti on ka ehituse eelarwe kokkuseatud. Üldse läheks ehitus maksma 25 miljoni marka. Hoone kawatsetakse kahe aasta jooksul walmis ehitada ning tulewa-aastasesse riigi erakorralisesse eelarwesse on 12.500.000 marka üles wõetud.

Uue hoone ehitamisega kõrwaldatakse ruumide kitsikus ning suudetakse koondada kõik kohtuosakonnad ühte kokku.

Eesti enamlane Wennikas Wene wälisKomissariaadi teenistusest wabastatud.

Eesti enamlane Jaan Bergmann-Wennikas, kes senini Petrogradi wälisKomissariaadi (NKID) Wõliniku asetäitja oli, on möödaläinud nädalal ametist wabastatud. Nagu kuulda, olla teda Petrogradi kommunistlise partei nõukogu ärakutsunud ja temale ärakeelanud wastutawat kohta kahe aasta jooksul pidada. Põhjuseks olla, et Bergmann suur juutide wastane on ja seda tihti awalikult kõnelewat. NKID uus wolinik Petrogradis Wainstein olla Bergmanni peale partei ees kaebtusega esinenud ja kinnitanud, et Bergmann olla umbes kuu aega tagasi hotell „Internatsionaali" ümberristimisel „Deutschland'iks", nimelt sel puhul toimepandud raudil, millest Saksa konsulaat terwes koosseisus osa wõttis, öelnud: „Wei shidow, spassai Rossiju" (Andke tappa juutidele, päästke Wenemaad)! Wiimast lugu salgab Bergmann, kuid tähendab, et tema seda küll mõtleb. ETA.

Eesti Rahwa Muuseumi
SUUR RAHALINE LOOSIMINE
10. now. s. a.
PEAWÕIT 500.000 m.
Teised wõidud 100.000 m., 50.000 m., 25.000 m., 10.000 m., 5000 m.. jne.
Kuni 15. mkt. on loositähed kõigis postkontorites, apteekides, raamatukauplustes, rahaasutustes jne. weel müügil.
Loosihind ainult 50 m. Rutake ostmisega.

Kriminaalseaduse kawa läbiwaatamine kohtuministeeriumis.

Seaduseelnõu kawatsetakse aasta lõpul riigikogule esitada.

Juba pikemat aega töötab kohtuministeeriumi juures komisjon, kelle hooleks on uue kriminaalseaduse kawa wäljatöötamine antud. Kewadel jõudis nimetatud komisjon oma töödega niikaugele, et ta seaduse kawa teisel lugemisel wastu wõttis. Selle järele saadeti eelnõu trükitult kohtu- ja seltskonnategelastele ja wastawatele ametiasutustele tutwustamiseks ja arwustamiseks laiali.

Seaduse üldosa, mis arwustamiseks juba läinud aastal laiali oli saadetud, on praegu kohtuministeeriumis kolmandal lugemisel läbiwaatamisel, sealjuures wõetakse arwesse ka kõiki sisseantud arwamisi ja parandusi eelnõu juures.

Uue kriminaalseadustiku erioosa läbiwaatamine algab hiljem, mille tõttu ka tema arwustuste sisseandmise aega 1. oktoobri pealt — 1. nowembri peale pikendatud on. Erioosa kohta on seni arwustusi saadud 15, neist suurem osa ministeeriumidelt, kuna kohtutegelastest ainult wähesed oma arwamisi eelnõu kohta on awaldanud.

Portugali uus president.

Manuel Teixeira Gomes.

Portugali wabariigi uueks presidendiks järgmise 4 aasta peale waliti 7. aug. parlamendi mõlema koja poolt Manuel Teixeira Gomes, kes nüüd 1. oktoobril ametisse astus, Antonio Jose Almeda asemele. Wiimane lahkus wististi küll heameelega oma ametist, sest teda olid alalised erakondlised tülid, kabineti sagedad wahetamised ja korratused maal äärmiselt ära tüütanud.

Uus president on waimustatud wabariiklane. Tema wõttis agaralt osa kuninga wäljakihutamisest maalt ja wabariigi loomisest 1910. aastal ning oli järgmisest aastast kuni siiamaani ühtejärge saadikuks Londonis. Üldse on tema wahekord Suur-Britanniaga ütlemata hea. Erakondlistest tülidest ja wõitlustest seisab ta kaunis kaugel. Teixeira Gomes on rohkem kirjanik kui poliitikamees. Oma näidendite, romaanide, uudisjuttude ja reisikirjeldustega on ta enesele kirjanduses silmapaistwa koha wõitnud. Kes uut presidenti lähemalt tunnewad, on kindlal arwamisel, et temal õnneks läheb erakondlistele tülidele oma maal lõppu teha ning korda ja rahu maksma panna.

Kui komisjoni töödes mingisuguseid takistusi ei tule ja eelnõusse enam palju muudatusi ei tehta, siis loodab kohtuministeerium, et ta kriminaalseadustiku eelnõu weel käesolewal aastal wabariigi walitsuse kaudu riigikogule esitada sundab.

Kohtuwõimude märgi wäljatöötamine.

Praegu on kohtuministeeriumis päewakorral kohtutegelaste märgi küsimus, kuna leitud on, et kohtutegelastel, kellel rohkem rahwaga kokkupuutumist o, peaks. eriline ametimärk olema. On arutatud üldse kolme kohtuniku märgi kawa, need. oleks: 1) sammas, mille peale kirjutatud sõna „õigus" ning mis oleks ümbritsetud loorberi pärjaga, see kawa oleks umbes endise Wene kohtumärgi taoline, ainult ilma kroonita; 2) õiguse jumalanna Themise kuju kaaludega ja 3) raamatu kujutus, kuna kujutusele paigutataks sõna „seadus".

Kõige rohkem on senini poolehoidu kohtutegelaste ringkonnas leidnud esimene kujutus sambaga. Lõpulik otsus kohtuwõimu märgi kohta on ministeeriumis weel tegemata.

Uus wäljatöötatud märk oleks kõigile kohtutegelastele ühine.

Endine Wene rahaminister P. L. Bark

on praegu Inglise-Tšeho-Slowakkia panga juhatuse liige. Ta asub alaliselt Londonis. Kui finansist, kes Wene oludega hästi tuttaw, on ta pea alati Inglise äriringkondades nõuandjaks, kui küsimused arutusele tulewad, mis Inglise-Wene kaubandusliist läbikäimist puudutawad.

Eelseiswate kaubandusliste läbirääkimiste juures inglaste ja Londoni jõudnud nõukogude esitaja Rakowski wahel, tulla P. L. Barkil suurt osa etendada.

Loodetaw ilm 6. okt.

Keskmise kiirusega põhjatuul. Wähenew pilwitus wihmaga. Jahedam.

Jõudis müügile:
J. Maramaa „Geomeetria"
II-ne muutmata trükk. Hind 100 marka.
K. U. „LOODUS", Tartus.

Poola sõjawäeline esitaja Eestis

major Ablamowitsh on weil päewil Tallinnast Warssawi sõitnud. Kõneldakse, et ta jäädawalt lahkub ja et Poola sõjawäeline saatkond Tallinnas hoopis likwideeritakse. See ei olewat aga weel lõpulikult kindel.

Major Ablamowitshi asemele jääb sõjawäelise esitaja kohuseid täitma kapten Drimer.

Eelseisew wangide wahetus Eesti ja Wene wahel.

Wenes on weel üksikuid meie kodanikke kinni, keda wäljawahetada soowitakse. Praegu on wälisministeeriumis selleks ettewalmistused käimas. See oleks wist wiimane wangide wahetus Eesti ja Wene wahel.

Lähemaid teateid wahetatawate wangide kohta andis wälisminister sel nädalal riigikogus, kus ta ühe kommunistide sellekohase arupärimise peale wastas.

Mis sakslased Eestist teawad.

Saksamaal tänawu maikuus ilmunud „Politisches Handwörterbuch" kirjutab eestlaste kohta nüüd sens: Eestlased on juba eelajalooliste aegadel tugewasti end segatud germaani surguharudega ning on pärast poole weel nii suurel määral endasse Saksa ja Skandinawia wõerd waskuwõtnud, et neid õigemini Germaani-Soome segarahwaks wõib nimetada. Saksa mõjud Eesti keele peale on õige tugewad; 1857—61 andsid Saksa uurijad Fählmann ja Kreutzwaldt Eesti rahwuseepose „Kalewipoja" wälja, kuna Jakob Hurt wanu Eesti laule, muinasjutte j. m. s. korjas.

Eesti agraarpoliitikat waadeldes leitakse et maareform kogu Eesti majanduse peale purustawat mõju olla awaldanud, põllumajanduses olla tagasiminekut märgata. ETA.

Magnetismi uurimisest Eestis.

Meie lehes nr. 264 on professor Nippoldt'i loengu kokkuwõttes wiga juhtunud, nimelt — seal on öeldud, et laew magnetismi uurimiseks on tellitud Saksamaalt ning jõuab lähemal ajal Tallinna. Peaks olema: Selle laewaga tegi reisu Eesti prof. Nippoldt. Nii siis on laew praegu Tallinnas. Ka on laewa peale korda pandud kõik tellitud, ostetud ja saadud riistad, mis magneetiliste uurimise töode juures merel tarwis lähewad. See erilaew „Cäcilie" on praegu wanas sadamas „Eestimaa jahtklubi" juures, kus teda igaüks, kes asjast huwitatud, wõib näha. Seletust riistade üle annab laewa meeskond.

Siis on sellessamas numbris, teises kohas („Eesti wahetab teiste Euroopa riikidega merekaarte") öeldud — „Mere uurimisi meie rannikule kuuluwal mereterritooriumil on korraldatud juba umbes 40 aastat". Peab olema: Magnetismi uurimise töid meie rannikul ja saartel ei ole tehtud terwelt 40 aastat. Puhtas wees neid üldse ei olegi tehtud. Neid töid hakkabki nüüd tegema kindralstaabi hüpohüdrograafia osakond.

„Rahwaleht" seisma jäänud

„Rahwaleht" (endise „Kosjalehe") järjekorraline number jäi eila ilmumata. Nagu kuulda, lõpetawat leht majanduslise kitsikuse pärast jäädawalt oma ilmumise.

Inf. August Grünberg †

Läinud teisipäewal lahkus täies meheeas 42 a. wanauses siit ilmast insener A. Grünberg.

Kadunu teenis wiimastel aastatel teedeministeeriumis, esialgul Pärnu-Tallinna kitsaroopalise raudtee inspektorina, wiimasel ajal aga õhuühenduste ja jõuwankrite inspektorina. Iseäranis energiliselt töötas ta autoühenduste loomise alal. Wene ajal tegutses kadunu ka lennuasjanduse alal, olles esimeseks Eesti lenduriks.

Inf. A. Grünbergi põrm paigutati eila hulga kaasteenijate saatel Kalamaja surnuaial maamulda. Haua ääres tehti kadunule järelhüüdeid teedeministeeriumi, ministeeriumi ametnikkude, Eesti lendurite ja teiste poolt. Wärskele hauakünkale pandi hulk pärgi.

Matuse ajal höljusid õhus lennukid, kaetud mustade leinalinikutega.

Rahwasteliidu nõukogu uus koosseis.

Rahwasteliidu nõukogu liikmete arw oli algul Versailles'i lepingu poolt määratud 9 peale, nõnda et nõukogus pidi olema 5 alalist liiget — Ameerika-Ühisriigid, Suur-Britannia, Prantsusmaa, Itaalia, Jaapan ja 4 ajutist liiget, walitawad liidu täiskogu poolt igaüks ühe aasta peale. Kuna Ühisriigid rahwasteliidust eemale jäid, jäi alalist liikmeid nõukogusse järele ainult neli.

Esimestel walimistel said ajutisteks liikmeteks Belgia, Hispaania, Brasiilia ja Greeka. Pärast Venizelose kukutamist jäeti Greeka nõukogust wälja ja tema asemele waliti sinna Hiina. Minewa-aastasel konwerentsil püüdsid mitmesugused riikide rühmad, nagu Euroopa erapooletud riigid, Lõuna-Ameerika wabariigid, Aasia riigid ja wäikeliit, endile nõukogus kohta saada. Selle mõtte läbiwiimise aga tegid raskeks Belgia, Hispaania ja Brasiilia, kes oma kohtadelt sugugi lahkuda ei tahtnud. Siis tegi konwerents otsuseks liidu põhikirja selles mõttes muuta, et ajutise liikme koht wõib ühe ja sellesama riigi käes seista kõige rohkem kolm aastat ühtejärge. Kuid liidu põhikirja muutmiseks läheb tarwis kõigi häälte pooltolemist, mida aga see ettepanek ei saanud, sest Belgia, Brasiilia ja Hispaania seisid wastu. Konwerentsil ei jäänud muud üle, kui tõstis nõukogu ajutiste liikmete arwu 4 pealt 6 peale.

Ka tänawusel konwerentsil loobus wastasrind Belgia ja Brasiilia wäljakuulutamisest, et selle tagajärjel sekeldusi ei tuleks. Mõeldud oli Hispaaniat wälja jätta, kellel praegu põhiseadusline walitsus puudub, aga tema eest astusid üles Lõuna-Ameerika wabariigid. Nõnda oli Hiina ainuke, kes wälja jäi.

Nõukogu ajutiste liikmete walimistest wõtsid osa 46 riiki. Tagasi waliti: Uruguay 40 häälega, Brasiilia 34 häälega, Belgia ja Rootsi kumbki 32 häälega ja Hispaania 30 häälega. Uueks liikmeks waliti Tshehho-Slowakkia (Benesh) 30 häälega. Walimistel kukkusid läbi: Portugal 19 häält, Poola 17, Persia 14 ja Hiina 10 häält.

Poola wälisminister lahkumas,

(Ohupostiga.)

Warssawist teatatakse: Poola kandidatuuri läbikukkumine rahwasteliidu nõukogu ajutiste liikmete walimistel annab wastasrinna lehtedele põhjust terawalt arwustada wälisminister Seyda poliitikat. Kuid ka rahwusdemokraatide lehed ei ole enam sõbralikud Seyda wastu. Warssawi poliitilistes ringkondades rehkendatakse sellega, et Seyda lahkub ja uueks wälisministriks Roman Dmowski saab. Wabariigi president on juba Dmowskiga nõu pidanud. Poola parlament astub 9. okt. kokku.

Rheini wabariik kuulutatawat sügisel wälja?

Berliin, 5. okt. (ETA.)

Rheini separatist Matthis on Amsterdami „Telegrafi" kaastöölisele seletanud, et tulewane Rheini wabariik peab ulatama Hollandist Pfalzini ja tema alla kuulukšid ka Bochumi, Elberfeldi ja Mainzi tööstusringkonnad. Rheini wabariik kuulutatawat tänawu sügisel wälja; kui muidu ei saa, siis rewolutsiooniliste abinõudega. Wabariigi walitsus moodustatawat kümnest rheinlasest, kuid täitem mõim antawat ainult kahe isiku kätte.

Wene rahakursi langus.

Septembrikuu jooksul on nõukogude Wene rahakurss 100 % langenud. Esimesel septembril koteeriti börsel tshermonets — 2.000 rbl., üks Inglise nael — 1910 rbl., üks Ameerika dollar — 416 rbl. Esimesel oktoobril s. a. üks tshermonets — 4.000 rbl., Inglise nael — 3.750, Ameerika dollar — 820 rbl. ETA.

Teraw wahekord Meksiko ja Venezuela wahel.

Berliin, 4. okt. (ETA.)

Pariisi „Eclair" teatab diplomaatilikkude suhete katkestamisest Meksiko ja Venezuela wahel. Meksiko olla läbikäimise Venezuelaga katkestanud sellepärast, et Venezuelas Meksiko kodanikkudega wäga halwasti ümber käidawat.

Riigikogu

Eilasel koosolekul wõeti esimesel lugemisel kaks seaduseelnõu wastu. Kooliõpetajate seminaaride seaduse arutuse puhul teisel lugemisel püüdsid pahempoolsed töörakonna toetusel usuõpetust kooliõpetajate seminaaridest wälja tõrjuda.

Koosolek algab kell 5 p. l. Awab ja juhatab abiesimees K. Wirma, sekretääri kohal T. Kalbus.

Pealtkuulajate rõdud wõrdlemisi õige lihedalt täidetud.

Päewakorrast wõetakse ära riigi sadamatehaste ümberkoodustamise seadus.

Tervitustelegrammi

riigikogule on saatnud Walga poeglaste gümnaasiumi õpetajad, õpilased ja lastewanemad uue koolihoone awamise puhul.

Komisjoni täiendawad walimised.

Maakonnisjoni walitakse Pooli asemele P. Oja, koosseisukomisjoni Ast'i asemele A. Jõeäär, üldkomisjoni A. Rei asemele A. Jõeäär, riigikaitse komisjoni A. Rei asemele A. Jõeäär ja wäliskomisjoni A. Jürgensteini asemele J. Tõnisson.

Linna- ja alewivolikogude, ning walla- ja maakonnanõukogude wolituste aja kindlaksmääramise seadus

wõetakse aruandja Liigandi ettepanekul esimesel lugemisel wastu, kusjuures kommunist Janson juba ette ähwardab, et nemad teisel lugemisel ettepanekuga esinewad wolituste aega ühe aastani piirata.

Awalikkude raamtukogude seadus

wõetakse aruandja Baueri ettepanekul esimesel lugemisel wastu, kusjuures aruandja seletab, et käesolewa seadusega tahetakse üle kogu maa raamtukogude wõrku luua. Raamatukogu ülewalpidajaks wõi korraldajaks oleks lähem omawalitsus, olgu see walla-, linna-, alewi- wõi maakonnaomawalitsus. Nende kohus on iga aasta oma eelarwesse wähemalt kaks marka iga kodaniku pealt raamatukogude korraldamiseks üles wõtta. Sellest oleks aga liig wähe, ka riik peaks siin appi tulema. Tallinna keskraamatukogusse tuleks kõik Eestis ilmunud teosed koguda. See on aga kallis kulukas, sellepärast peaks Tallinna linnawalitsus kolm marka iga elaniku pealt eelarwesse üles wõtma, mis kogusummas 360.000 marka wälja teeks. Peale selle on triikikojad kohustatud igast raamatust, mis triikis ilmub, üks eksemplaar Tallinna raamatukogule saatma, kusjuures riigiraamatukogu dabletid ehk raamatud, mis tal mitmes eksemplaaris, keskraamatukogule peab üle andma.

Peale selle oleks 1924. a. suurem riikline toetus tarwilik, et korraldada neid raamatukogusid, mis juba nii öelda omal jalgel käimas. Käesolew seaduseelnõu tooks riigile iga aasta umbes 2 miljoni kulusid juure, esimesel aastal koguni 7 miljoni.

Asunikkudele ehitusaastatel rendi ärajätmise seaduseelnõu,

mille asunikkude riigirentnikkude ja wäikepõllupidajate rk. rühm esitanud, antakse asuniku O. Kösteri ettepanekul rahaasjanduse komisjoni. Ta seletab muu seas, et käesolew seaduseelnõu on wäljakaswanud elulisest tarwidusest ning seda on ka praeguses walitsuses olewad koaleeriwad rühmad omaks tunnistanud ja oma deklaratsiooni üles wõtnud.

Kooliõpetajate seminaari seadus

teisel lugemisel tekitab paljude paragrahwide juures wõrdlemisi elawaid waielusi. Eriti suure huwiga on koondunud kõigi rühmade tähelpanu 7. paragrahwi ümber, mis üles loeb seminaarides õpetatawad õpeained. Selles paragrahwis on ettenähtud ka usuõpetus, mis sunduslik seminaarile, wabatahtlik õpilastele.

Pahempoolsed ei jäta juhust tarwitamata, et oma hammast jälle kord usuõpetuse kallal katsuda. Nii esinewadki endine köster ja niiidne kommunist Janson ning kommunist Rea kõige pealt ülbete kõnedega, siis ettepanekuga usuõpetust seminaari kawast wälja jätta. Seda ettepanekut toetawad ka töörakondlased. Kuid kahekordse katse peale waatamata (kommunist Keerdo nõuab nimelt ka sedelitega hääletamist) lükatakse kommunistide ettepanek tagasi.

Aruandja Martinsoni ettepanekul wõetakse karskusõpetus iseseiswana õpeainena kooliõpetajate seminaaride õpeainete hulka.

Samuti wõetakse ka isesots Gustawsoni parandus wastu, mille järele seminaaride lõpetajatele keskkooli lõputunnistus kohe wälja antakse.

Peale seda wõetakse kogu seaduseelnõu mõnede üksikute parandustega teisel lugemisel wastu.

Kommunistide seaduseelnõu

propaganda asjus landeswehri hädaohu wastu tekitab õige lõbusat meeleolu. Kommunist Kangru kõne ajal naerab kogu saal ja pealtkuulajate rõdud, nooremehe naiiwset poliitilist juttu kuulates mingisugusest hädaohust. Naer ja wahelhüüded rabawad nooremehe jalust: ta läheb kõnes segi ja hakkab paberilt järge otsima.

Halb õpilane, laskis enda kogu saalil wälja naerda, et ettekirjutatud kõnet ilusti pähe ei suutnud õppida.

Toimetuse töö lõpul kestis koosolek edasi.

Fascism Hispaanias.

Mõne kuu eest asutati Barcelonas suurtöösturite algatusel isesugused wõitlussalgad terroristliste wäljaastumiste korraldamiseks siindikalistide wastu. Need wõitlussalgad — „som attens" — on diktaatori Primo de Rivera eeskujuks wõtnud samalaadiliste sõjasalkade kokkuseadmiseks kõigis teistes Hispaania osades. Hispaani kuningas Alfons on juba diktaatori nõudmisel dekreedile allakirjutanud, mille järele sarnastesse salkadesse wõiwad kuuluda kõik isikud, kes 23 aastat wanad ja kelledel kindel elukoht ning amet olemas. Kõik sarnased salgad on warustatud sõjariistadega, kuid need sõjariistad peatwad salga liigete omad olema. Üksikute salkade eesotsas seisawad kindralid. Kõik „som attens'ide" liikmed pannakse sõjaseisukorra wäljakuulutamise korral tööle, nagu kõik reguläär-wägedes teenitwad sõduridki. Kuid ka walitsuswõimudele on õigus jäetud nende wõitlussalkade poole pöörata ning nende kaasabi tarwitada ilma sõjaseisukorra wäljakuulutamiseta.

Kataloonias, kus esimesed sarnased wõitlussalgad „som attens" (olgem walwel) asutati, kuuluwad nende alla peaasjalikult kesklassi liikmed, kuna wõitlussalkade juhtideks suuremalt jaolt on kõrgema aristokraatia esitajad. Seal on need wõitlussalgad kuulsaks jaanud oma karmuse läbi wastaste wastu.

Hispaania diktaatori kokkuhoidlus.

Hispaania „direktoorium" on juba hakkanud riigi wäljaminekuid kärpima. Uue reformi sisu seisab selles, et riigi eelarwest on maha tõmmatud kõik kulud, mis olid ettenähtud parlamendi ja kõrgemate administratiiw asutuste ülewalpidamiseks ja nende wäljaminekute katteks. Ainult sõjaministeeriumis on kõik endiseks jäänud. Mitte üksi wiiestsajast kindralist, kes mitmesuguseid ametikohuseid sõjaministeeriumis täidawad, ei ole selle kulude kärpimise all kannatanud.

Marokkost.

Ameerika lehe „Chicago Tribune" teatel on Hispaania laewastik, mille koosseisus 6 ristlejat ja mitu miinilaewa, neil päewil Marokko kaldaäärsete kõrgustikkude pommitamist alganud. See pommitamine on suure sõjawäe korpuse maalesaatmise eelmänguks. Ühtlasi kawatsetakse mässajatele riffidele pealetungima hakata ka Mellila wäerinnal. Hispaania wägede suurus, kes sellel wäerinnal pealetungimist algatwad, on ligi 100.000 mest.

Tallinna sõnumid.

Kose-Pirita silla ehitamine otsustatud.

1922. a. pööras linnawalitsus Harju maakonnawalitsuse poole ettepanekuga Kose-Pirita silla ehituse asjus. Kuna sel ajal maakonnawalitsusel raha puudus oli, ei saanud ta selle teostamisele asuda.

Nüüd, kus maakonnawalitsusel mõnesugused ülejäägid olemas, otsustas ta Kose-Pirita silla ehitamisele asuda, järelpärides linnawalitsuselt, kes sellest ka huvitatud, kuisuurel määral ta selle ehitamisest osa võtta kawatseb.

Sild kawatsetakse ehitada raudbetoonist ja läheb maksma 5 miljoni marka. Linnawalitsus otsustas nõuda ehituse eelarve ja projekti ning kilsib rahaasjanduse osakonnalt, kui suurel määral linn saab osa võtta silla ehitamisest.

Ehituspeawalitsus nõuab linnawalitsuselt ehitusseaduse täpset täitmist.

Kuna ette tuleb, et omawalitsuste poolt makswat ehitusseadust täpselt ei täideta, iseäranis seltskondliste hoonete projektide kinnitamisel wõi teostamisel, palub ehituspeawalitsus linnawalitsust järgmisi juhtnöörisid teadmiseks ja täitmiseks wõtta.

Maju linnapiirides wõib ehitada ainult omawalitsuse poolt kinnitatud wõi heakskiidetud projektide järele, missugused peawad allakirjutatud olema ehitusõiguslise isiku poolt. Ehituste asendamisel tuleb linna kinnitatud planeerimiskawa silmas pidada.

Seltskondliste hoonete projektid (teaatrid, koolid jne.) tulewad omawalitsuste kaudu oma seisukoha awaldamisega ehituspeawalitsusele kinnituseks saata. Ehitustehniliselt tuleb majade ehitamisel eraldi rõhku panna waskawate seaduste ja kohalikkude ehitusmääruste peale (wundamendi siigawus, korterite isoleerimine jne.). Projektide kohta käiwad nõuded esitati üksikasjalikult.

Linnawalitsus andis need juhtnöörid ehitusosakonnale täitmiseks.

Linna rahwaköök antakse k. s. „Idee" kasutada.

Majanduskomisjoni ettepanekul awaldas linnawalitsus põhimõtteliku nõusolekut linna rahwaköögi kasutamist anda karskuseselts „Idee" kätte. Selts maksab renti 50.000 marka ja wõtab oma peale ruumide sisemise remondi. Rõhku pannakse toitude odawuse ja headuse peale.

Raekoja otsas olewad kioskid seatakse korda.

Raekoja otsas olewad kioskid on otsustatud anda ajalehtede müügi alla. Kuna nad praegusel kujul selleks ei kõlba, otsustas ehituskomisjon neid lasta remonteerida, milleks määrati krediiti 24.400 marka. Linnawalitsus nõuab ehitusosakonnalt plaani.

Tallinnas 1. okt. 128.670 elanikku.

Elanikkude arw septembrikuus 3834 inimese wõrra kaswanud.

Linna aadressiraamatu poolt kogutud andmete järele oli 1. sept. s. a. Tallinnas 124.836 elanikku; nendest 60.757 meesterahwast ja 64.079 naisterahwast. Esimesel oktoobril oli Tallinnas 128.670 elanikku; nendest 61.985 meesterahwast ja 66.685 naisterahwast. Üldiselt on märgata et naisterahwaste arw märksa suurema protsendi wõrra kaswab, kui meesterahwaste arw.

Nii on septembrikuu jooksul Tallinnas meesterahwaste juurdekasw 1.228 inimest, kuna naisterahwaste juurdekasw 2.606 peal peatab.

Wiimasel ajal on linna elanikkude arw järjekindlalt kaswanud. Sarnane nähtus oleneb sellest, et koolitöö alguseks suuremal arwul kooliõpilasi linna koondus.

Wanaduse järele jaguneb elanikkude arw järgmiselt: kuni 14 a. wanaduseni 23.518; 14—21 aastani 23.240; 21—90 aastani 81.911 elanikku ja üle 90 aasta wanaduse 1 elanik.

Koolealiste elanikkude arw on kuu jooksul umbes 1000 wõrra tõusnud.

Rahwuse järele jagunewad elanikud järgmiselt: eestlasi — 107.846, wenelasi — 5294, sakslasi — 10.373, juute — 2306, lätlasi — 1820, poolakaid — 355, tatarlasi — 85, rootslasi — 131, soomlasi — 94, inglasi — 54, prantslasi — 36, taanlasi — 24, itaallasi — 21, ameeriklasi — 25, helweetslasi — 28, hollandlasi — 9, norralasi — 2 ja teisteist rahwustest — 167.

Tiisikuse filmide „Walge katk" ja „Tiisikus laste hulgas"

näidatakse Tallinnas weel korra kinoteaater „Grand-Marinas" laupäewal, 6. okt. s. a. kella 3—5 p. l., kooliõpilastele ja pühapäewal kella 11—1 päewal erapublikumile. Mõlemad etendused on maksuta. Peale nende etenduste saadetakse filmid teistesse linnadesse.

„Walgelillepäewa" puhul

laotati Tallinnas laiali 20.000 lendlehte, mis tiisikuse wastu wõitlemise seltsi poolt tiisikuse wastu wõitlemise otstarbeks trükkida oli lastud. Ühtekokku trükti 50.000 lendlehte. Ülejäänud osa saadetakse üle riigi laiali.

Dr. Liini raamatuke „Tiisikus-

mis tiisikuse wastu wõitlemise seltsi kirjastusel ilmunud, on tänasest peale kõikides Tallinna raamatukauplustes müügil. Hind 25 marka. Raamat saadetakse ka kõikidesse teistesse linnadesse müügile.

Politsei jaoskond ilma ulualuseta.

Linna 4. politsei jaoskond on praegusest korterist wäljatõstmisele mõistetud ja pöördus korterisaamiseks linnawalitsuse poole. Linnawalitsus leiab, et ta wõiks ajutisit ulualust anda kas öömajas Tatari uul. ehk Petschi töömajas; ajutiselt sellepärast, et edaspidi kawatsusel on neid ruume munks otstarbeks kasutada.

Aadressiraamatu ümberpaigutamiseks

Wene uul. nr. 23 raekoja platsile nr. 9 palub korteriosakond linnawalitsuse korraldust. Wene uul. majas wõetakse ette ümberehitus paremate ruumide saawutamiseks.

Kalakauplejate palwe,

neil lubada kaubelda Uuel turul kauplemiseks antud lubade järele ka Kalaranna turul, on linnawalitsuse poolt tähelpanemata jäänud.

Õli- ja wärnitsawabriku „Extraktori" ümberehituseks

Telliskiwi uul. nr. 9, on linnawalitsuse poolt luba antud.

Külma eineiaua üleswiimiseks

k. s. „Walwajale" Piritalt Harjumäele seltsi loterii ja pidu ajaks 7. okt. on linnawalitsuse poolt luba antud.

Juukselõikamise äri

awamiseks on luba saanud A. Mält Miine uul. nr. 2-a.

Tsirkus „Kontinental" lõpetab tegewuse.

Rootsi tsirkus „Kontinental", mis Tallinnas juba kewadest saadik tegutseb, lõpetab esmaspäewal, 8. oktoobril oma tegewuse. Kuuldawasti on dir. Adolfi Riias juba tsirkusega uut tegewust alustanud.

Kõhapeal töötawas tsirkuses domineerib peaasjalikult maadlus, mis kaunis rohkelt publikumi ligi meelitab, nii et etenduse ajal pea kõik platsid harilikult läbimüüdud on. Samal ajal kannatawad pealinna teaatrid etendusel käijate puuduse all.

Üldiselt wõib tähendada, et tsirkuse ettekandeid peale maadluste, wiimasel ajal wäga nõrgad on.

Ajalooline film „Rekordis".

Kohalikus o.-ü. „Estoonia" filmi kinos „Rekordis" läheb lähemal ajal Saksamaal lawastatud ajalooline film „Raudnäokattega mees". Pilt on lawastatud Aleksander Dumas'e samanimelise romaani järele ja walgustab Prantsusmaad Ludwig 14. walitsemise ajajärgul. Tehniliselt, kui ka sisuliselt küljest wõib pilti hästi kordaläinuks lugeda.

Tallinna wabatahtl. tuletõrje seltsi korjandus.

Tallinna wabatahtliku tuletõrjujate seltsi poolt 15. ja 16. septembril s. a. toimepandud korjandusest tuli sisse 810.815 m. 50 pn. ja nimelt, lehtedega — 603.890 m. 50 pn. ja karpidega — 206.925 marka.

Südamlikku tänu ütleb selts kõikidele annetajatele, kes nii joojalt annetamisega on seltsile wastu tulnud.

Selts on wiimasel ajal hakanud muretsema suuremal arwul tuletõrje abinõusid. Möödunud aastal ostis selts 2 käsipritsi asemele 40-hobusejõulise autopritsi, mis 1.200.000 m. maksma läks. Selleks otstarbeks 1921. a. toimepandud korjandus tõi sisse 761.200 marka, 200.000 m. sai selts walitsuselt, puuduwa osa kattis selts oma sissetulekutest ja nimelt tuletõrjujate wahikordade eest saadud summadest.

Südamlikku tänu ütleb selts ka korjajatele, kes oma kallist aega selleks ohwerdanud, iseäranis tänu Lutheri wabriku tuletõrjujate komandole, Th. Clayhills ja Poeg tuletõrjujate kom. peamehele hra Spohr'ile, linna tuletõrjujate komandole ja Volta ja tsellulooseo wabrikute tuletõrjujate komandodele.

T. W. T. selts.

Kawa korterikriisi lahendamiseks Tallinnas.

Korterikriisi lahenduseks 3 aasta jooksul waja 450.500.000 marka.

Mäletawasti tehti hiljuti linnawalitsuse poolt linna korteri osakonnale ülesandeks esineda täielikuma kawaga korterikriisi lahendamiseks Tallinnas. Nüüd on korteri osakonna poolt tähendatud küsimuse kohta linnawalitsusele wastaw kawa ettepandud, kahes wariandis: korterikriisi lahendamine 3 aasta ja 5 aasta jooksul. Esimesel korral tuleks linnal iga aasta ehitada 500 uut elukorterit ja teisel korral — 300 korterit.

Silmaspidades korterikriisi terawat iseloomu, tuleks korterikriisi lahendada esimese wariandi, s. o. 3 aasta jooksul. Selle järele tuleks ehitada 1924. a. jooksul: 5 barakki, mille ehituse kogusumma teeks wälja 8.500.000 mk., 200 uut 1-toalist ja köögiga elukorterit, ehituse kogusumma — 45 miljoni mk., 220 kahetoalist kööginga korterit, ehituse kogusumma — 77 miljoni marka, kokku 130.500.000 mk. wäärtuses; 1925. a. tuleks ehitada: 200 ühetoalist korterit köögiga, ehituse kogusumma — 45 milj. mk., 200 kahetoalist korterit köögiga, ehit. kogusumma — 70 milj. mk., 100 kolmetoalist korterit köögiga, ehit. kogusumma — 45 milj. mk.; samasugusel arwul tuleks ehitada maju ka 1926. aastal, kokku kahe aasta jooksul 320 milj. mk. wäärtuses.

Põhimõttelikult ei soowita korteri komisjon barakkide ehitust, kuid et praegusel ajal wäga rohkelt leidub inimesi, kes kohtu poolt korteritest wälja tõstetud, tuleb neid ikkagi püstitada, mille tõttu kawas ettenähtud 5 baraki püstitamine eelolewal aastal. Loomuliku olukorra saawutamiseks on waja linna arwel ehitada 3 aasta jooksul kuni 800 uut korterit, kuna erakapitaali arwele langeks 300 uue korteri ehitamine, kuid silmaspidades käesolewal aastal wõrdlemisi elawat ehitust, wõib arwata, et erakapitaali arwele weel rohkem tuleb panna. Loodetawasti saab linn 1924. aastal riiklist laenu 70 miljoni mk., nii et linna oma kauda tuleks kuni 60 milj. marka, missugune summa wõiks aga suureneda, kui eraettewõtjad wähemal määral ehitusi püstitawad.

Majade tüübid peaks olema kapitaalehitused, 1-toalised köögiga — puust, ja 2—3-toalised köögiga — kiwiehitused. Oleks soowitaw, et majad ehitataks kahekordsed ja wõimalikult suurema arwu korteritega, mille tõttu korterite üksikhind wäheneks.

Linnateenijad ja ametnikud wajawad praegu: 1-toalisi korterid köögiga — 24, 2-toalisi — 91, 3-toalisi — 55, 4-toalisi — 5, 5-toalisi — 4 ja 6-toalisi (kõik köögiga) — 1, kokku 180 korterit. Kuna käesolewal aastal linnateenijatele 36 elukorterit ehitusel on, puudub weel 144 korterit, milleks waja 56 miljoni marka.

Ilidse oleks waja esimese wariandi järele ühes linnateenijate elukorteritega tulewal aastal 186.500.000 marka, millega püstitataks 644 elukorterit, neist 500 erasikutele ja 144 linnateenijatele. Et järgnewateks aastateks tarwilikku ehitusfondi soetada, tuleks luba nõutada uute maksude sissekõdmiseks.

Peale selle tuleks ellukutsuda hüpoteekpank, kelle hooleks jääks uute majade püstitamiseks ja wanade remonteerimiseks pikaajalise laenu andmine.

Ehituslaenu otstarbekohaseks ärakasutamiseks tuleks selle andmist piirata. Kuni 70 protsenti ehituslaennst peaks antama ainult 15 ruutsülla suuruse põrandapinnaga korterite ehitamiseks, kuna ülejäänud osa erakapitaali hooleks jääks.

Uued majad, mis I. oktoobriks k. a. katuse alla wiidud, tuleks 5 aastaks walmissaamise päewast arwates, kogukondlistest ja riiklistest maksudest wabastada.

Linnawalitsus otsustas tähendatud korterikriisi lahenduse kawa arutusele wõtta lisa-eelarwe arutuse puhul.

Seltskondliste organisatsioonide esitajate ja haridusnõukogu ühine koosolek Narwas

oli läinud pühapäewal linna raekotta kokku kutsutud. Koosolekut juhatas linnapea Hermann. Päewakorras oli rahwaülikooli ja tööliste laheaastaliste täienduskursuste küsimus.

Narwas töötab rahwaülikool juba kolm aastat. Kuid nüüd oli karskuseselts „Wõitleja" pöörnud haridusministeeriumi poole palwega, määrata „Wõitleja" poolt organiseeritawale rahwaülikoolile toetusraha. Muu seas toonitati, et seni on Narwas rahwaülikooli ülewal pidada katsutud, kuid tegelaste „saamatuse ja oskamatuse tõttu" on need katsed ebaõnnestunud.

Selle palwekirja saatis haridusministeerium Narwa koolivalitsusele seisukoha wõtmiseks resolutsiooniga, kus nende põhjuste järele päriti, miks Narwas käib rahwaülikool käest kätte. Kord on ta kooliõpetajate seltsi, kord rahwaülikooli seltsi ja nüüd lõpuks „Wõitleja" käes. Kooliwalitsust palutakse konkreetse ettepanekuga esineda: kelle abiraha saamist ta toetab.

Koosolekul tekkisid ägedad waieluseid. Paljudele paistis imelikuna „Wõitleja" esimehe härra Luuri tegewus, kes siis, kui juba rahwaülikool tegutseb, uut kawatseb luua ja sellega jõude killustada. Peakegi esitas ta ministeeriumile andmed, nagu polekski Narwas enam rahwaülikooli. Weel enam, ta nimetab endiseid tegelasi „saamatuiks", kuid loeb oma tegelaste hulgas üles peale e n e s e kõik need, kes praeguses rahwaülikoolis tegewad. Ka selgus, et ühegi lektori käest, keda ta esitas ministeeriumile, ei küsinud härra Luur nõusolekut. Lektorid awaldasid isegi pahameelt sarnase omawoli kohta.

Kõrwaltwaatajale paistab, nagu oleks siin tegu lihtsalt oma isiku ettetoppimisega ja uue manööwriga „Wõitleja" sissetulekute suurendamiseks.

Mõnelt poolt soowitati hukka mõista härra Luuri teguwiisi ja seda protokolleerida.

Lõpuks otsustati rahwaülikooli mitte üksiku organisatsiooni, praegusel korral „Wõitleja" korraldusse anda. Wõeti wastu ka põhimõte, et Narwas oleks ainult üks rahwaülikool.

„Wõitleja" esitaja lasi aga ainata, et sealpool ikkagi oma ülikooli mõttest ei loobuta. Kuid sarnasel juhtumisel tuleb neil sellega rehkendada — arwatawasti jäädakse tehtud otsuse juure: Narwas olgu üks rahwaülikool — et koolivalitsus uut asutust abiraha suhtes toetada ei saa.

Kuid härra Luuri poolt üles tõstetud küsimusel oli ka oma hea külg. Leiti, et rahwaülikool praegusel kujul ikkagi elust kaugel seisab, et seal ei käi mitte rahwas.

Kuidas kooli rahwale lähendada, kuidas teda laiemale alusele rajada, selleks waliti komisjon, kus ei puudunud ka tööliste organisatsioonide esitajad, kes töötaks wälja uue rahwaülikooli tegewuskawa ja selle esitaks kokkukutsutawale uuele seltskondliste organisatsioonide esitajate koosolekule, kust see lõpulikule kinnitamisele läheb linna haridusnõukogule.

Samale komisjonile tehti ka ülesandeks töötada wälja kawa t ö ö l i s t e t ä i e n d u s k u r s u s t e jaoks.

Täienduskursuste küsimus on juba wana. Ministeeriumi poolt on isegi wastaw krediit määratud, kuid seni pole kohapeal asutamisega hakkama saadud. R.

Kirjandus.

E. rahwawiiside kirjastamisele

tahab E. kirjanduse selts lähemal ajal asuda, milleks tal tuleb ka ühtlasi kapitaali suurendamiseks teid leida, sest praegu on see kapitaal ainult 31.715 marka suur, missuguse summaga on wõimata midagi peale hakata.

Siin kohal tuleks laulu- ja mänguseltsidele südame peale panna, et nad katsuksid seda ilusat kawatsust igat pidi toetada ning oma pidude sissetulekutest osa kirjastamisele määrata. —t—

Kes wõidab 500.000 marka?

E. R. muuseumi loterii aeg ligineb, 10. nov. on loosimine, kuid looside müümise aeg lõpeb juba warem üksikutes müügikohtades. Muidugi rutatakse tähtede lunastamisega, sest juba huwituse pärast, maksab seda wäikest kulu kanda, (ainult 50 m. loositäht).

Kewadel Tallinna muuseumi loosimisel wõitis 500.000 m. äriteenija Paidest, eelmisel aastal Tartu muuseumi loosimisel 100.000 m. Tallinnast „Päewalehe" äris teenitu neiu. Keda teeb nüüdne loosimine õnnelikuks?

Iga ühel on wõimalus wõita, kes lunastab kõige ligemal ajal muuseumi loositähe.

Siseriigist.

Harjumaalt.

Ingliste 6-kl. algkoolimaja õnnistamine.

Pühapäewal, 30. septembril, kell 6 p. l. oli Ingliste 6-kl. algkooli maja õnnistamine, mille puhul ka kohalik laulu-mänguselts kahe waimuliku lauluga esines. Maja on end. Ingliste mõisa härrastemaja, kus ühtlasi ka parun R. Stahl elab, kes senini kooli sissetoomise wastu ägedasti wõitles. Kuid wallanõukogu energilisel pealekäimisel on ometi nii kaugele jõutud, et kool 1 okt. õpetööd 5 klassiga alata wõis. —Venic—

Koolides õpetöö alganud.

Kaius algas õpetöö 1. oktoobril; õpejõudusid on 4, nendest 1 meeste- ja 3 naisterahwast. Õpilased on wõrreldes läinud aastaga, korralikult kooli tulnud.

—Venic—

Õunad ei walmi.

Aeg on käes, mil õunad, eriti warasemad ja keskmised sordid, peaks walmis olema, kuid tänawu ei ole weel kuskil walmis õunu, kõik on rohelised. Ka sugugi paremas seisukorras ei ole teised puuwiljad.

—Venic—

Postikorraldus Ingliste.

Selle postkontoriga wahetab Ingliste wallamaja nädalas 3 korda posti; igal teisipäewal, neljapäewal ja laupäewal. Postiwedajaks on walla kojamees. Et Ingliste wald wäga pikk, kus juures wõimata on ühest keskkohast posti kätte saada, on ka küla postiolud korraldatud; Palukülа elanikud saawad oma posti Warneri kauplusest, Kädwa post wiiakse jälle koolimajasse, kust seda kooliõpilased edasi wiiwad. Soopis täbaram lugu on Sonni külaga, sest siia nurka posti ei tooda. Laukülа on ainuke, kes oma posti wallamajast kätte saab. Inglise asunduse post saadakse Hagudi agentuurist. Üldse on siinse mitmekesise postikorralduse juures ajalehtede lugejate arw haruldaselt wäike. —Venic—

Pärnumaalt.

Kooliõpetaja lahkumine Audrust.

Audru-Kabriste kauaaegne kooliõpetaja K. Markin lahkus neil päewil oma seniselt kohalt ning läks Sauga-Ridalepa algkooli juhatajaks. Audrulased tundsid hra Markini kui tublit ja ausameelset töömeest.

pb.

Wõetakse kohtulikule wastutusele.

Pärnu kihelkonna teederewidendi sügisese klassiteede rewideerimise aruande põhjal teekohustuste mittetäitmise pärast kohtulikule wastutusele wõtta on otsustatud Uulust 2 teekohuslast ja Saugast 5. Ühtlasi on ka wallawalitsustele kohuseks tehtud tegemata jäänud teetükid tähendatud isikute kulul äraparandada lasta.

—o—

Kursustele komandeeritud.

Maakonnawalitsus on otsustanud maakonnaarsti Dr. H. Nustalu maakonna- ja linnaarstide kursustele komandeerida, mis Tartus 1. oktoobrist kuni 9. detsembrini ärapeetakse. Maakonnaarsti kohusetäitmine on pandud Pärnu jaoskonna arsti Dr. Tanilase peale.

—o—

Palutakse wastutusele wõtta.

Mõisaküla jaoskonna rahukohtunik teatab maakonnawalitsusele, et Talli wallawalitsus kohtu kutsekirjade wälja andmist wäga korratult täidab, mispärast sagedased asjade poolelijätmised ette tulewad ja asjaosalised ja tunnistajad asjata sõitusid kauge maa peale peawad tegema. Sellest teatades, palutakse Talli wallawalitsuse ametnikke distsiplinaar korras wastutusele wõtta.

—o—

Tartumaalt.

Traktoritel poolehoid Mäksal.

Traktoritega lähemalt tutwunedes, on paljud põllumehed kas ühisuste kaudu wõi üksikult enestele traktorid muretsenud. Harilikult wõib pea igas wallas juba üksikuid traktorid kündmas näha, mis on kiill ainult nagu eelwagude ajajateks. Mäksa põllumehed on aga õige agarad traktori tarwitusele wõtmisega. Senini on nad kaks traktori ostnud ühisuse peale ja üks on ühe isiku pärält. Kuuldawasti kawatsewat weel paar põllumeest lähemal ajal enestele traktorid muretseda.

Erapiimatööstus ei maksa piima eest raha wälja.

Mäksa wallas on juba mõni aeg töötanud kellegi eraettewõtja R. poolt piimatööstus, kuhu alguses põllumehed agaralt piima kokku wiisid. R. lubas igale piimatoojale iga kuu lõpul raha wälja maksta ja õiglaselt raswa %% kindlaks teha. Hiljem aga hakkas ta wabandama, et warsti maksab raha, mida ka põllumehed uskusid. Niiid on aga asi juba nii kaugele läinud, et mitu kuud on põllumehed piima wiinud, kuid ei ole sugugi weel raha piima eest saanud. Et selle tõttu paljud põllumehed rahalisesse kitsikusesse on langenud, on otsustanud nad asja kohtusse anda ja on loobunud piima wiimisest piimatalitusesse.

Põldtigu rukkiorasid häwitamas.

Tänawu on siin palju põldtigusid tekkinud. Wiimasel ajal on nad juba rukkioraje häwitustööd alganud ühes kui teises kohas, millele raske on piiri panna, sest ööd on praegu weel õige soojad. Suuremat kahju on nad teinud Mäksa mõisas, kus juba warakult häwitus algas ja senini kogusummas ligi kakskümmend wakamaad orast häwitatud on. Suurem osa häwitatud põllust on Mäksa asunikkude pärält, kus põld ligi 35 wakamaad suur on ja mille kõige häwinemist karta on. Tigude siginemine on nii suur, et wõimata on ka lubja tarwitusele wõtmisega piiri panna nende edasiliikumisele.

— r —

Rannu sooparanduse selts

kutsus 30. sept. koosoleku kokku, et aga ainult kolm liiget kokku tuli, jäi koosolek pidamata. Seltsil on kawatsus Sanga loo pea-kraawi, mis ära ummistanud, umbes 10 wersta pikkuselt lahti kaewata.

Warbewere piimaühisus

pidas 30. sept. koosolekut esimest korda omas uues majas. Liikmeid oli rohkesti koos. Juhatuse tegewus kiideti heaks. Piima ümbertöötamiseks otsustati wõtta 15% läbikäiwast summast. Sellega loodetakse kõik wäljaminekud katta ja osalt ka riiklist laenu tasuda. Meieriks waliti G. Mäesepp. Palamuselt. Eestseisusele tehti kohuseks ühisuse majasse telefoni kollektiiw-keskjaam sisseseada, kust ka liikmed wõiksid telefoni ühendust saada.

E.

Telefoni keskjaam teise kohta.

Rannus kawatsetakse telefoni-keskjaama wallamaja juurest teistesse ruumidesse ülewiia. Põhjust selleks on andnud wallamajast korratu ühenduste andmine

Hästi ilusad rukkiorased

on Uderna wallas. Kuuldawasti olla igal pool põldtigu ja traatuss suurt häwitustööd teinud, kuna siin nurgas oras nendest puutumata on. Et oras ilus, tuleb muidugi hea wäetuse arwele panna, sest siinne põllumees ei jäta oma rukist kunagi ilma kunstsõnnikuta. Tänawu tuli wäetisainest puudus, tuli tellida kaugemalt, Tallinnast. Seemne puudusel jätsid mõned omal talinisu tegemata, tulewal kewadel suinisu asemele teheş.

Ed. W.

Palju partisid.

Wirtsjärwel on tänawu haruldaselt palju partisid. Rannu põllumehed kaebawad, et pardid öösel odra põldudel käiwat ja järwe ääres need maha tallawat.

Tee korratu.

Worbuse walla piiridest läbiminew awalik kiilawahe-tee on praegu niiwõrd korratus olekus, et läbikäik takistatud on.

Sel puhul otsustas Tähtwere wallanõukogu maakonnawalitsust paluda, et nimetatud tee Worbuse wald wõimalikult ruttu korda seaks.

— t. —

Mustwees puudub hambaarst.

Mustwee alewis, kus ligi 3000 elanikku, ei ole praegu ühtki hambaarsti. Suwel oli siin hambaarst Peerna, kuid ta sõitis siit umbes kolme nädala eest ära. Hambaarst leiaks Mustwees tingimata tööd.

—as.

Looduse mälestusmärgid Rõngu kihelkonnas.

Rõngu kihelkond on juba tuntud oma wanawara rohkuse poolest. Suured Rõngu lossiwaremed annawad waatajale tunnistust endisest ajast. Inimese häwitawa kirwe alt on pääsenud mõned toredad looduse esitajad, nagu näiteks: hiigla waher Rõngu Astuwere koolimaja aias, rinnakõrguselt 342 sm. ümbert mõõta, seest õõnes. Siis paju Rõngu wallas Wanakupja talu maal. Ümbermõõt 319 sm.; kask sama talu metsas 292 sm. ümbermõõta. Kuulus oma tuhandeaastaste tammede poolest on Kirepi „Tamme“ talu. Peale nende asuwad suured tammed Ubernas, Kuke talu õues ja heinamaal.

Ed. W.

Wõrumaalt.

Koolide ühendamine.

Wõru maakonnawalitsuse haridusosakond otsustas Aleksandri walla Tilsi algkooli ühendada Tilsi warjupaiga algkooliga, sest et mõtet ei ole ligistikku (waewalt 1 kilomeeter wahet) kahte kooli paralleelselt ülewal pidada. Maakonnawalitsuse poolt on juba waremalt otsustatud Tilsi warjupaiga algkooli awalikuks algkooliks tunnistada. Kawatsetakse nii korraldada, et warjupaiga algkool töötaks 2 klassi-komplektiga 4 õpeaastaga, kuna 5. ja 6. õpeaasta Tilsi algkoolis hakkawad töötama. 5. õpeaasta awatakse juba käesolewal õpeaastal. Tilsi warjupaiga endises walitseja majas on kooli mahutamiseks wastaw remont juba tehtud, nii et koolil ei jää muud teha, kui sisse kolida. Aleksandri wallanõukogu poolt on haridusosakonna ettepanek eitawalt otsustatud, nii et maakonnawalitsusel tuli see küsimus maakonnanõukogule lõpulikult otsustada anda.

Leska.

Narwa teated.

Narwa leht „Meie Elu“ seisma jäänud.

Teatawasti ilmus Narwas nädalaleht „Meie Elu“, mis hiljuti trükikoja omaniku Seemani wäljaandel ja A. Grimpelt toimetusel ilmuma hakkas. Niiid läinud laupäewal ei ilmunud leht enam. Kuuldawasti jäätwat leht jäädawalt seisma.

Narwas suurem nahawabrik asumisel.

Nende päewade sees awatakse Joh. Hänilase poolt Narwas suurem nahawabrik. Wabrik hakkas töötama wäljamaa meistrite juhatusel.

R.

Ühe kuningakoja saladustest.

Serbia kuninga Aleksandri ja Draga Mashini armukurbmäng.

Sissejuhatuseks.

1.

Serblaste püüded türklaste wõimu alt wabaneda, omandasid reaalse kuju 19. aastasaja algul. Serbia seakarjused, kes harjunud olid waba elu ga põlistes metsades, kes pealegi metsade elanikudena alati sõjariistus olid ja haidukid, liht röövlid, olid need, kes seakaupmehe Kara-Georgi („Kara“ tähendab must) juhatusel siis Wene wõimude õhutusel wõitlusse astusid Türgi wõimu murdmiseks.

Kara-Georgi pidi aga põgenema ja wabastuswõitlus jatkus seakaupleja Milosh Obrenowitshi juhatusel, kuid tõisiuguste abinõudega. Alandlikusega türklaste wastu suutis ta omale sultani juures poolehoidu wõita, kes teda 1820. aastal serblaste würstiks nimetas ja hiljem (1830. a.) tema wõimu pärandatawaks muutis.

Kaks esimest rahwuskangelast olid aga omawahel tülis. Wõimul olles laskis Milosh Kara-Georgi surmata ning siit algab äge waen kahe sugukonna, nõnda nimetatud Kara-Georgiewitshide ja Obrenowitshide wahel, mis terwest Serbia ajaloost punase joonena läbi käheb ja meie päewini on kestnud.

Peale selle, kui kõiksuguste telgitaguste mängude ja riigipöörete järele mõlemate sugukondade liikmed waheldamisi Serbia troonil olid olnud, saab 1868. aastal Serbia kuningaks Obrenowitshi sugukonna liige Milan.

See oli Serbia ajaloos üks õnnetumatest walitsemise ajajärkudest.

Serbia poolt Türgile kuulutatud sõda lõppes küüsaamisega ja ainult Wene wahelesegamine päästis Serbia häwinemisest. Edasi selgus, et riigi kassast suured summad kuninga laekasse olid läinud. Ka sõda Bulgaariaga lõppes sellega, et bulgaarlased Serbia piiridesse tungisid. See kõik äratas sügawat rahulolematust. Pahameelt suurendas weel kuninga perekonna elu, mis terwe Euroopa ajakirjanduses laineid löi: kuningas laskis end 1888. aastal oma naiselt Nataliast, kes oli ühe Wene polgnülema tütar, metropoliidi poolt lahutada ja nõudis enese juure tagasi troonipärija, keda kuninganna oli Saksamaale kaasa wõtnud. Kuninganna sõitis peale selle ka ise Belgradi tagasi ja kui ta walitsuse nõudmise peale Serbia riigi piiridest ei lahkunud, tahtis walitsus teda wäljasaata. Rahwas oli aga kuninganna poolt, mispärast tõsised rahutused tekkisid, mis sellega lõppesid, et kuninganna keskööl salaja walitsuse poolt üle piiri toimetati.

Onnetu wälispoliitika, kuritahtline sisepoliitika ja kõmurikas perekondline elu — see kõik oli põhjuseks, miks kuningas Milan 1889. aastal pidi oma poja Aleksandri kasuks troonist loobuma.

Ka Aleksandri walitsemise aeg kubises kojatülidest, kui ta 1903. aastal mõrtsukatöö ohwriks langes.

Inkriigide ahelikust, millest Serbia kuningakoja ajalugu rikkam kui üksi teine, anname siin ühe lüli edasi, mis Serbia endise peaministri Wukasin Petrowitshi poolt wäga kujukalt kirjeldatud ja mis wäljamaa ajakirjanduses wiimastel päewadel, kus see awaldatud, suurt huwi ning tähelepanu on äratanud.

*

Kui Milan 1889. a. troonilt ära astus, ajus Aleksander noore poisikesena Serbia troonile. Kuni 1893. a. walitses ta hooldajate abil; kui A. täiealiseks sai, wõttis ta walitsuse ohjad enese kätte. Septembris 1900. a. astus ta abiellu inglise Mashini lese Dragaga, andeka, kuid intrigeeriwa naisega, kes waremalt oli olnud Aleksandri ema õnneeitsiks ja selle mõju alla sattus nüüd nõrk ja jõuetu A.

Nende abiellu astumisel etendasid suurt osa wenelased, kellele kuninga isa Milan oli kõige wihatum isik Serbias Berliini kongressist (1878) saadik, eriti aga peale Austria-Ungari-Serbia salajast sõjalepingut (1882). Mitmesuguste abinõudega, wahel isegi elukallalekippumisega püüdsid wenelased Milani Serbiast ja oma pojast Aleksandrist eemal hoida. Kõige wiimane abinõu selleks oli neile abielu sobitamine Aleksandri ja Draga Mashini wahel, mida Milan ei wõinud sallida. Kuid wenelased saawutasid oma otstarbe.

1903. a. langes Aleksander õnnetu armastuse ohwriks, ohwitseride mässus Dragaga mõlemad surma saades.

*

1. Eellood.

Kuningas Aleksander on oma elus sagedasti ja tagajärjerikkalt wale osasid mänginud, kuid osa, mida ta etendas abiellu astumisel Draga Mashiniga, lööb üle kõik tema meistertükid. Wenemaa sepitsustel ja sobitusel oli ta salaja kihlatud Draga Mashiniga juba 1899. a., kuid muidugi ei teadnud sellest kihlusest keegi ja sellepärast ei kohkunud Aleksander mitte tagasi aasta hiljem oma ministritele mitmel korral üleseandeks teha Austria-Ungari keisrit Franz Josepit paluda temale (Aleksandrile) kohast mõrsjat walida! Kui ministrite reisid Wieni ebaõnnestasid, saatis Aleksander oma isa Milani kaudu, kui see Wienist läbi Pariisi sõitis, oma käega kirjutatud kirja keiser Franz Josepile, oma soowi uuesti korrates. Ja kõik need pealekäimised, sündisid siis, kui keiser oli juba salaja kihlatud. Serbia keisrikoja endise õuneeitsi Draga Mashiniga. „Ma ei ole kunagi oma walitseja „majesteedioomadustest“ wainustatud olnud“, ütleb end. Serbia peaminister oma mälestustes, „kuid sellegi pärast ei oleks julgenud uskuda, et üks kroonitud pea wõib nii madalale alatusesse langeda“.

Kui 19. juulil 1903. peaminister Petrowitsh, kes üthlasi oli wälisministriks, tahtis peale wälissaadikute wastuwõtmist wälisministeeriumist lahkuda, tuli temale ukse peal wastu siseminister Gentshitsh ja tähendas temale kohkunult, et midagi kohutawat ja saatuslikku on lähenemas ja riiki ähwardamas. Petrowitshi palwe peale talle öelda, mis siis lahti on, wastas siseminister, et ta seda ei wõi mitte öelda, ta on wande annud waikida ja tahab seda ka pidada. Ka seda ei wõiwat ta öelda, kellele ja kus on ta oma wande annud. Peaminister oli üllatatud ja ametiwenna saladusline waikimine ärritas teda weel enam. Kui siseminister siiski mõista andis, et kuningas ise ehk wõiks selle üle lähemalt juttu teha, ruttas Petrowitsh kohe kuninglikku paleesse, et kuningaga kõnelda. Ettekäändeks leidis ta asjaolu, et ta ennelõunat oli wastu wõtnud wälissaadikuid ja wõiks niiid selle puhul kuningale teadaandega esineda.

Kuningas wõttis ta wastu toa ukse peal, kus harilikult ministrite nõukogu koosolekuid peetakse. Ta näis olewat ärritatud, rahutu ja miski pärast kärsitu. Peaministrit ei wõtnud ta mitte pikemalt jutule, palus teine kord tulla, pööras selja ja lahkus.

Kuninga juurest läks Petrowitsh uuesti siseministri Gentshitshi juure, kes kuninga ülespidamise üle oli wäga imestanud, kuid waikis ometigi, asja tõsiseid põhjuseid warjates. Siseministri juurest lahkudes, kohtas Petrowitsh ühe parlamendi liikme, kes talle imestusega teatas, et kuningas miskipärast on kutsunud telegrammiga rahwasaadikud Belgradi.

Peaminister oli niiid sellega, et tema selja taga sarnaseid tähtsaid asju aetakse, weel kartlikumaks ja tõsisemaks muutunud. „Midagi kohutawat, midagi hädaohtlikku on lähenemas“, oli siseminister temale öelnud. Ometigi wõis Petrowitsh kõigest sellest loost järeldada, et kuningas see allikas oli, kust siseminister need kartused oli ammutanud. Kui walitsuse juhile ei olnud kuningas Petrowitshile midagi teatanud.

Põllumajanduse peawalitsuse lähemateest töökawatsustest.

Nagu põllutööministeeriumist kuuleme, on põllumajanduse peawalitsusel praegu lõpule jõudmas kahe üldtähtsusega seaduse eelnõu wäljatöötamine, nimelt üleriikliste põllumajandusliste näituste korraldamise ja riigimõisate pidamise eelnõud. Mõlemad esitatakse lähemail päewil wabariigi walitsusele.

Ühenduses näituste eelnõuga korraldab ministeerium praegu eeltöid näituse platsi leidmiseks ja kordaseadmiseks Tallinnas. Praegu on käimas läbirääkimised Tallinna linnawalitsusega. Artiwatawasti pannakse näitus toime Tallinnas Lasnamäe äärel samal kohal, kus ka korraldatakse kaubandus-tööstus näitus. Wõimalik, et näituse platsi kordaseadmiset ministeerium aktsiaseltsi „Näitusega" ühiselt osa wõtab. Näituse toimepanemiseks wõetakse põllutööministeeriumi eelarwesse tarwilikud summad.

Uue eelnõu järele moodustatakse tulewikus üleriikliste näituste toimepanemiseks juhatus janõukogu. Nõukogu koosneks 20 liikmest, kes walitakse suuremate põllumajandus - organisatsioonide esitajaist ja kinnitatakse wabariigi walitsuse poolt põllutööministeeriumi ettepanekul. Juhatusse walitakse nõukogu poolt 3 esitajat, keda samuti ametisse kinnitab wabariigi walitsus. See keskkorraldus kannaks ninetust „üleriikline põllumajandusline näitus." Üleriiklised näitused korraldatakse 5-aastaste waheaegadega; esimene näitus 1925. aastal.

Maaparanduse kursused.

15. nowembril s. a. awatakse Olustwere mõisas 4-kuulised kursused, maaparanduse eeltööde tegemise jaoks jõudurde ettewalmistamiseks, mis eriti tarwilikud ühenduses maaparanduse laenuga. Praegu tundub sellel alal suurt puudu tehnilisest jõududest. Kursustele on soowi awaldanud tulla üle 30 isiku, nende hulgas põllutöökooli lõpetajad, mõned üliõpilased j. t. Wastu wõib wõtta ainult 17.

Eksport-wõi walmistamise kursused

algawad põllutööministeeriumi korraldusel 13. oktoobril Palamuse ühispiimatalituses kuna sarnalaadilised kursused ka tänawu suwel toime pandi põllumajanduslise keskühisuse „Estoonia" poolt Oisu mõisas. Palamuse kursustest osawõtjateks on üles annud 25 isikut. Wõitwalmistamise kursust peab põllumajanduse peawalitsus wäga tarwilikuks, sest üks tähtsamatest puudustest on ikka see, et meie meiereid suuremalt osalt nõuetekohast wõid ei oska ehk ei taha walmistada. Ei suuda ka kõige parem kontroll soowitatwate tagajärgedega töötada, kui sagedasti pea igas tiinnis isesugune wõi müügile saadetakse. Et aga wõitwalmistajatel senise kontrolli wastu usaldus ei puudu, tõendab endise kontrolöörl, piimatalituste esitaja, hra Kuke pea ühehääleline tagasitwalimine. Edasi on selgunud, et piimatalit. ja põllutööministeeriumi esitajad kontroll-komisjonis wõid enam-wähem ühtlaselt on hinnanud. Teiseks, nagu hiljutisest Inglise erilehest näha, on Inglismaal isegi meie teise sordi wõid wastawast Läti omast 6 shillingit naela pealt kallimana hinnatud. Nii peaksid kontrolli suhtes rahuldunna niihästi kaubaostjad kui ka kaubamüüjad.

Maja wõidate
kui ostate muuseumi loositähe 50 m. eest.

Wihmane suwi maaparanduse töid takistamas.

Mitmed ettewõtjad, kes kaewawad suuremaid magistraal-kraawe, on põllutööministeeriumilt tähtaja edasiliikkamist palunud. Wihmast suwe arwesse wõttes on ministeerium ka mõnele soowile wastu tulnud.

Riigimõisate rewideerimist jatkab

praegu põllumajanduse peawalitsuse juhataja abi Janhold. Rewideerimise puhul selgitatakse küsimust, kuidas riigimõisate karjapidamist korraldada. Muu seas on kawatsus Torma riigimõisas eeskujulikku piimalehmade karja soetada. Torma riigimõis on wõrdlemisi kõige parema majapidamisega ja tema läheduses leidub puhast maakarja tõugu lehmi.

Lammaste pidamise ja kalaasjanduse ala korraldamiseks

algawad põllutööministeeriumis lähemal ajal nõupidamised.

Terwisliselt head ja odawad paberossid, mille tubak keemiliselt puhastatud ja selle tõttu nende suitsetamine **keele, kurgu, ega rinde peale ei hakka**, on ainult:
„LAULUPIDU", „KARMEN", „FORTUNA" ja „MORITS".
Palutakse proowida.
Ö./ü. TUBAK.

Ülikool.

Kaks stipendiumi wabad.

Ülikooli õigusteaduskonna walitsuse teatel on „Jüri Wilmsi" nimeline stipendium õigusteaduskonna üliõpilasele 2500 m. kuus ja Tallinna börsekomitee stipendium õigus-, wõi kaubandusteaduskonna üliõpilasele 2500 m. kuus wabad ja saadawal.

Kes neid stipendiume saada soowitwad, peawad soowiawaldus ühes tunnistusega oma waranduslise seisukorra kohta õigusteaduskonna kantseleisse kuni 15. okt. s. a. esitama.

ka—

Ühistegewus.

Ühistegewusest Kastre - Wõnnus.

Majandusliselt wõib Kastre - Wõnnu walda kaunis tugewaks pidada, mida iseloomustawad korralikud ja suured taluhooned. Ka waimline arenemine ei ole wiimasel aastmel. Suurem osa talupidajatest on omal ajal lõpetanud kohaliku kihelkonna kooli. Majanduslise ja waimlise tugewusega sammub enamasti kaasas ka ühistunde tugewus. Wõnnulased wõiwad uhked olla oma minewiku peale ühistegewuse suhtes, mitte sugugi aga olewiku peale. Wõnnulased ehitasid korraliku piimatalituse üles, seadsid kõige uuemad masinad sisse juba warakult enne ilmasõda ja astusid ühisuse liikmeks.

Sarnane seisukord walitses ka ühismüügi ja -ostu alal. Ehitati eeskujulikud äriruumid ja kaubeldi edukalt.

Nii nagu palju meie ühistegelisi asutusi läks „hingusele" wastawate juhtide puudusel, nii ka Wõnnus. Weel rutemini oli kokkupandud warandus laiali kantud ja hooned müüdud, kui nad muretseti. Miiük sündis korratult, ilma kontrollita, mille tõttu isegi kõiki wõlgasid ei suudetud ära tasuda, mis ühisustel oli ja mitmel põllumehel tuli tolkorral tuhat rubla wälja maksta, kes olid wekslitele alla kirjutanud.

Sarnane asjaolu on ühistegewusele Wõnnus hoobi annud. Suures Kastre-Wõnnu wallas ei tööta praegu ühtegi ühistegelist asutust peale laenu- ja hoiuühisuse-olgugi, et tarwidus suur on nende järele. Saadakse küll aru ühistegeliste asutuste tähtsusest, kuid nagu miskisugune imewägi hoiab wõnnulast nendest eemale.

Kohus.

Waledokumentide tegija 8 kuuks wangi.

24. mail 1921. a. ilmus Tartu maakonna rahwawäe ülema juure keegi Joh. Pill ja awaldas soowi Eesti rahwawäkke astumiseks, ühtlasi esitas ta ka dokumendi, mille põhjal temal 1915. a. Wene sõjawäes teenides lipniku auknaad oli olnud. Dokument paistis kahtlasena ja juurdlusel tuli awalikuks, et Pill ise oli dokumendi walmistanud.

4. okt. tuli asi Tartu-Wõru rahukogus harutusele. Kaebealune Pill tunnistab end puhtsüdamlisselt waledokumendi walmistamises süüdi ja palus karistuse kergendust. Kohus otsustas Johannes Pilli, 80 a. wana, kõigi eesõiguste ja iseäraliste õiguste-kaotamisega 8 kuuks wangi mõista. —n.

Politseile wastuhakkamise pärast 4 kuuks wangi.

24. detj. 1922. a. sai Rasina walla pol. raiooniülem Bergmann teada, et Wiido Willakow salaja wiina põletawat. Ühes tunnistajatega kohale ilmudes ja läbiotsimist toime pannes, leidis nimetatud pol. raiooniülem ühe kasti, mis aga lukus oli. Willakow kasti ei awanud, waid istus selle peale ja ählwardas igatühte liiga, kes ligi tikub.

4. okt. oli asi Tartu-Wõru rahukogu krim.-osak. arutusel. Kohus otsustas karistada Wiido Willakowi, 52 a. wana, Räpina walla liige, politseile wastuhakkamise pärast 4 kuuks wangikotta heitmisega. —ngi.

Nimede muutmine.

Riigikohtu istwiil-osakonna otsusega 4. oktoobrist s. a. on lubatud järgmistele isikutele oma perekonna nime muuta:

1. Jakob Ludwigi p. Sattik ühes perekonnaga (uus nimi Saat).
2. Jaan Peetri p. Sandt ühes perekonnaga (uus nimi Wainola).
3. Anna Jüri t. Kiiranen (uus nimi Sepp).
4) Aleksander Jüri p. Waene ühes perekonnaga (uus nimi Kaljusti).
5. Milli Jüri tütar Waene ühes perekonnaga (uus nimi Kaljusti).
6. Kaarel Mardi p. Laasner ühe perekonnaga (uus nimi Lainel).
7. Arthur-Aleksander Hergauk ühes perekonnaga (uus nimi Lainelo).
8. Jaan Johan p. Mühlberg ühes perekonnaga (uus nimi Mäelo).
9. Jakob Jakobi p. Albrecht ühes perekonnaga (uus nimi Aunwer).
12. Johannes Graudberg ühes perekonnaga (uus nimi Tuglas).
11. Maks-Erik Karli p. Einer (uus nimi Arwisto).
12. Johannes Graudberg ühes perekonnaga (uus nimi Oksaar).
13. Marie Augusti t. Unt (uus nimi Aus).
14. August-Hermann Wietfeld ühes perekonnaga (uus nimi Tammistu).
15. Julius August Sinep (uus nimi Sirel).
16. Jaan Stepani p. Petrow (uus nimi Laine).

Tagajärjeta otsustati jätta järgmiste isikute palwed:

1. Willem Mihkli p. Susi (uus nimi Kallas).
2. Kustaw, Mai, Aleksander ja Johannes Punane (uus nimi Tamm).
3. August Karusemaalo (uus nimi Maalo).
4. Johannes Martinson (uus nimi Sommer).

Nime muutmise palwete tagajärjeta jätmise põhjuseks on asjaolu, et kas on nad Eestis juba wäga laialt tarwitusel ehk jälle pundutwad tõendawad dokumendid, kuna mõned uued nimed wõõrana kõlawad. e.

See asjaolu sundis teda järeldama, et kuningas soowib walitsuse wahetust, olgugi et mingisuguseid lahkuminekuid walitsusel senini kuningaga ei ole olnud. Kuid kui asi siiski nii, oleks kuningas sellest kõige pealt tema, kui walitsuse juhiga, pidanud kõnelema, nii arwas Petrowitsh, ning tuli wiimaks otsusele, et siin nähtawasti siiski kuninga perekonnaasjad on kaalu peal. Ühenduses sellega tuli ta mõttele, et asi puutub siin kuninga abielluastumist Draga Mashiniga, sest kõigile oli teada, et Draga Mashin on Aleksandri armuke.

Petrowitsh otsustas ametist lahkuda. Selleks leidus tal ka parajasti hea juhus. Kuningas oli ta haawawalt wastu wõtnud, näidata soowides, et ta riigijuhtimiseks on jõuetu. Kuningale lahkumispalwet esitades, lootis ta niimoodi ruttu ja otsekohe teada saada, mis tema selja taga siinnib.

Järgmisel hommikul andis Petrowitsh oma lahkumispalwe ära ja lõuna ajal kell ½1 palus kuningas ta oma juure lõunasöögile. Lõunasöögist, millest peale kuninga adjutandi osa wõttis ka pärastise salaliidu juht Aleksandri ja Draga wastu, ülemleitnant Tedo Markowitsh, walitses peaaegu täielik waikus. Wahel wõttis küll kuningas sõna, kuid üsna tähtsuseta asjade kohta.

Poole tunni pärast oli lõuna sööbud ja kuningas wiis Petrowitshi ühte wäikesse tuppa. Silmapilgu waikisid mõlemad. Siis wõttis kuningas sõna.

„Mul on midagi tähtsat teile teatada, millest minu tulewik ja elusaatus oleneb. Enne kui ma aga teile midagi lähemalt teatan, tahaksin teile öelda, et ma selle üle wäga pahane olen, et te hommikul mulle oma lahkumispalwe lasite äraanda. Meie wahekord ei ole mitte nii ametlik, et meil kummalgi tarwitseks üksteisega läbikäimises nii kindlasti igast kombest kinni pidada. Meie oleme wanad sõbrad ega maksa sellepärast iga wäikse asja pärast nii tundelikud olla. Olen teie senisest tegewusest täielikult rahuldatud. Olen ma teid niiid sellega rahustanud?

„Tänan majesteeti nende heameeleawalduste üle minu töö kohta. Lahkumispalwet sundis mind sisse andma peaasjalikult asjaolu, et majesteet on rahwasaadikud Belgradi kutsunud ilma et minule, kui walitsuse juhile sellest oleks teatanud."

„Kust te seda teate?"

„Ma nägin ühe sarnase telegrammi ühe rahwasaadiku käest."

„Olete te Gentshitshiga koos olnud?"

„Olen."

„On ta teile midagi jutustanud?"

„Kahjuks mitte."

„Siis tahan ma teile kõik jutustada. Kuid enne peate mulle wande wanduma, et see, mis ma teile kõnelen, jääb kindlasti ainult meie wahele."

Selle järele tõi kuningas plekile maalitud jumalaemakuju ja ulatas ta Petrowitshile soowiga, wandugu tema selle kuju juures, et ta waikib.

„Teie teate majesteet, et ma maalidest, mis mitte ei ole kuulsate kunstnikkude omad, palju lugu ei pea. Wandel sarnase plekitüki juures ei oleks minu kohta mingisugust siduwust."

„Siis wanduge oma surnud kalli poja Joowani mälestuse juures".

„Ma olen selles suhtes filosoof. Ma ei usu mitte igawest elu. Tema surma järele usun ma, et mu poeg mulle on jäädawalt kadunud. Teda ei ole enam minule ega kogu maailmale. Ta on juba materia, surnud keha, ei mõtle midagi. Ta elab weel mu mälestuses, mis mulle armas ja kallis, see ei wõi aga wandewanduimisel mitte põhjuseks olla."

„Andke siis oma ausõna, et te waikite".

Ka sellest keeldus peaminister otsustawalt. „Olen walmis Teile ausõna andma, aga alles siis, kui ma kuulnud olen, milles asi seisab. Kui teie teadaanne on sarnane, mis lubab waikimist ilma minu ametikohustele häda sünnitamast, siuan ma waikida."

Kuningas tõusis piisti, kiristas hambaid ja lahkus wihaselt toast. Natukese aja pärast tuli ta uuesti tagasi. Lõpuks leppis ta peaministri lubadusega, saladust mitte edasi kanda, kui see salajaspidamist nõuab.

„Teie teate," algas siis kuningas, „et ma ei ole maitsta saanud ei lapse- ega nooruspõlwe. Igawene wihawaen wanemate wahel on minu elu kibedaks teinud. Isa ja ema wahel edasi-tagasi tõugatuna, olen ma oma elu senini weetnud alatistes nõrwide põrutustes, mis mu terwise rikkunud. Sarnane elu on kõik mu tunded tuimastanud. Ma ei tunne kunagi iseäralist tungi ega soowi millegi asja wastu, isegi soowi kuningas olla. Krooni olen ma senini kannud ainult kohusetundest, ei röömust ega heastmeelest. Usun, et olete seda isegi tähele pannud".

„Teie olete mulle alati soowitanud naist wõtta," jatkas kuningas. „Ma olen otsustanud seda nüüd teha. Suurtes walitsejate õukondades ei ole ma ometi enesele parajat naist leidnud. Üks printsess suuremast suguwõsast ei soowi mulle tulla. Ei oleks ka õõsti ühele printsessile meelt mööda elu omal maal wahetada eluga Serbias. Printsesse wäikesest õukondadest ei soowi ma aga mitte. Sellepärast olen otsustanud üht serblast, oma rahwa tütart kosida".

Ei olnud enam kahtlust, et kuningas oli otsustanud Dragat kosida. Petrowitsh arwas siiski ebatarga olewat, otsekohe wälja paista lasta, et ta kuninga rõõted on ära lugenud. Sellepärast awaldas põhimõttelikult majesteedile heakskiitmist tema soowi kohta, üht serblast endale naiseks wõtta, kuid lisas juurde, et see serblane peaks olema hästi kaswatatud ja rahwa juures juures lugupidamises. Ka peaks ta wähemalt 5 aastat noorem olema kui kuningas.

„Ja, aga selles seisabki raskus", jatkas kuningas, „et mul juba on naine, kes mulle kõige armsam maailmas ja kellega üksi wõin end tunda õnnelikuna. Tema on senini ka aidanud mu elukibedusi kanda?"

„Ja kes on see naine?"

„See on proua Draga Mashin, kadunud Panta Lunjewica tütar".

„Draga Mashin! Ei, majesteet! Seda ei wõi, ei tohi olla!" (Järgneb).

Majandusline elu.

Nõupidamine tollitariifide muutmise alal.

Eila oli kaubandus-tööst. ministeeriumis nõupidamine tekstiiltööstuse ja ministeeriumi esitajate vahel kiisimuse selgitamiseks, missuguseid riidekaupu võiks meil võlmistada ja missuguste riidesortide pealt eestkätt tuleks tolli kõrgendada. Nõupidamine kandis ainult selgitavat laadi, mingisugusid sidusvaid otsusi ei tehtud.

Metsamaterjaali väljaveo kontrolli organiseerimise eeltöö d.

Eila oli kaubandus-tööstusministeeriumis metsaeksportööride ja ministeeriumi esitajate koosolek kiisimuse arutamiseks, kas oleks otstarbekohane metsamaterjaalide väljaveo kontrolli tarvitusele võtta, silmas pidades, et väljamaale halba kaupa läheb, mis Eesti kauba head kuulsust rikub. Metsaeksportöörid põhimõtteliselt kontrolli tarvitusele võtmise vastu ei vaielnud, tooritasid ainult, et platsid sadamas metsamaterjaalide hoidmiseks üldiselt halvad on. Tuleks eksportööridele paremad laduköhad võimaldada.

Metsa väljaveo kontrolli organiseerimiseks moodustati erikomisjon metsade peavalitsuse, börsekomitee ja kaubandus-tööstusministeeriumi esitajalest.

Eila kell 4 sõitsid ministeeriumi ja eksportööride esitajad sadamasse metsamaterjaalide lõppaiku vaatama.

Põlevkivi tarvitamine raudteel.

Praegu kõetakse raudteedel peale 30 vedduri põlevkiviga.

Möödaläinud aasta lõpul pani riikline põlevkivi tööstus omal kulul riigi raudteedel 5 põlevkiviga kõetavat vedurit liikuma, et sel teel näidata põlevkivi kui kütteaine kõlbulikkust vedurite kütmiseks. Kõik nimetatud vedurid hakkasid kaubarongisid Tallinna - Tapa vahel vedama, ning tegutsevad veel praegu sellel alal täitsa rahuloldavalt.

Kuna varemalt suuri lahingüid lõödi põlevkivi tarvitusele võtmise üle raudteedel, mille vastu raudteevalitsus seisis, on niiid asi põlevkivi kasuks otsustatud. Nimelt on ka raudteevalitsus oma poolt 28 vedurit põlevkivi kütte peale üle viinud.

Käesolevval aastal on raudteevalitsus riiklise põlevkivi tööstuse käest 1 miljon puuda põlevkivi ostnud. Et aga tulevval aastal põlevkiviga kõetavate vedurite arvu suurendada kavatsetakse, siis on raudteevalitsus hiljuti riiklisele põlevkivi tööstusele teatanud, et ta tulevval aastal 2 miljoni pd. põlevkivi tellib.

Mis puutub põlevkivi kasutamisse raudteedel tarvitamises, siis tuleb see hulga odavam kui puudega kütmine. Nii teha vedurite kütmine põlevkiviga kõigest $^{8}/_{6}$ puudega kütte kuludest välja.

Väliskaubanduse aastaraamat.

Riigi statistika keskbüroos on praegu kokkuseadmisel väliskaubanduse aastaraamat, milles käsitatakse andmeid Eesti väliskaubanduse üle möödaläinud aastal. Sarnaseid kokkuvõtteid hakkab riigi statistika keskbüroo edaspidi iga aasta väljaandma.

Teise kokkuseadmise töödega on juba enam-vähem lõpule jõutud ning ta ilmub arvatavasti juba tulevval kevadl.

Rootsi majandusline seisukord.

Kuni 1922./23. aasta vahetuseni enam kui ühe aasta jooksul on Rootsi majanduselu pikaldast paranemist üles näidanud, mis avaldus tõusvas puusaaduste toomises ja väliskaubanduse kasvamist peaaegu normaalse suuruseni, samuti ka võistlusmiiikide ja vekslipro testide vähenemises. Tooresainete hinnad ja aktsiate kursid ei näidanud silmapaistvat paranemist, kuid tagasiminew konjunktuur lõppes ja seisukord muutus kindlamaks. Käesolevval aastal on konjunktuuri paranemine mitmel alal edasi kestnud. Rootsi puusaaduste järele, nagu puu, puumasse ja paber, oli nõudmine hea; tootmine on mitmel tööstuse alal suurenenud, sellega kokkukõlas on tööta tööliste arw kahanenud, ka ehitamine on hoogu võtmas. Kewadised palgavõitlused on riigile tuntavaid kaotusi kaasa toonud.

Palgavõitluse tagajärjeks lauavabrikutes, puumassevabrikutes ja rauatööstuses oli tuntav produktsiooni vähenemine. Töö seisak kestis lauavabrikutes kaks kuud, puumassevabrikutes kolm kuud ja rauatööstuses mitte vähem kui kolm kuud. Palgavõitluse tõttu on rauatööstus sunnitud olnud suure arvu tellimisi tagasi lükkama. Mis puutub Ruhri okkupatsiooni tagajärgedesse, siis on see Rootsi tooresarava väljaveole suurema tõuke annud ja Rootsi rautamulla väljavedu, millest okkupatsioonini $^{2}/_{3}$ Ruhri läks, on suurema nõudmise tõttu teistel turgudel; oma endisel kõrgusel püsinud. Rootsi lauavabrikud on viimasel ajal mannermaa majanduslise olukorra rikkumist tunda saanud, kuna frangikursi halvenemine punkauba väljaveo peale halvavalt on mõjunud. Rootsi masinatööstuse olukord on aasta jooksul paranenud, ja nimelt vastavalt Saksamaa võistluse tagasiminekule ja sisemaa nõudmise suurenemisele. Halvade ilmade tõttu on Rootsi põllumajanduselle tuntavad kaotused tekkinud ja käesoleva aasta lõikuse headus on arvatavasti keskmisest halvem.

Peale kevadiste palgavõistluste lõppu valitseb tööjõu turul vaikus. Tööpuudus on võrdlemisi tähtsuseta.

Peterburi sadamas

käis tänavu navigatsiooni algusest 262 laeva, millel on Venemaale toodud 13.088.278 puuda ja Venemaalt väljamaale viidud 16.701.804 puuda kaupu. Laevade hulgas oli üks Eesti laev. R—r.

Venemaa üldine külvipind

on narkomsem'i (põllumajanduse komissariaadi) teatel tänavu 41.549 tuhat tiinu suur ja seega mineva-aastasest 19,8% võrra suurenenud. R—r.

Austria tähtsamad väljaveo ained.

Järgmine tabel näitab, misiguseid kaupasid Austraalia kõige rohkem välja veab:

	1921./22.	1922./23.
	Miljonit naelsterlingit.	
Villad	47,9	57,1
Nisu	28,6	8,4
Liha	5,3	7,7
Metallmullad ja metallid	3,8	7,2
Nahad	3,1	6,7
Või	7,9	6,1
Kuld	3,5	2,2

Kanaada väliskaubandus ja läbikäimine ühisriikidega.

Aasta väliskaubanduse bilans, mis Kanaadas 1. juuliks 1923. a. kokku seatud, on 1.844.893.547 dollari suur. Peaosa sellest oli kaubitsemine ühisriikidega. Nimelt on ühisriikidele müüdud kaupasid 394.246.215 dollari väärtuses ja sealt toodud 585.732.788 dollari eest. Nii sisseveedu, kui ka väljaveedu Kanaadast on tänavu mineva-aastasest palju suurem olnud. Kanaada rahva arv on 9 miljoni inimest s. o. umbes 12 korda ühisriikide omast väiksem, Kanaada väliskaubanduse bilans tegi aga ühisriikide bilansist umbes üks neljandik osa välja (ühisriikide bilans on 7.738 milj. dollari suur). Peab imestama, kuidas nii väike riik, kelle elanikkingimised võrdlemisi rasked, võis majanduslisel nii areneda. R.—r.

Suhkruturult.

Suhkru hind on Inglismaal septembri lõpul müüja poole hakanud hoidma. Põhjuseks peetakse seda, et Põhja-Euroopa maad on palju suhkrut Inglismaalt ostnud. Arvatakse, et seisukord muutub, kui Euroopa oma peedisuhkrut suuremal hulgal müügile hakkab jõudma.

Kulla ja hõbeda hind.

Nagu „Econ." toodud andmed näitavad, maksis kulla unts septembrikuu lõpupäevadel Inglismaal mõne pensi üle 90 shillingi. Hõbeda unts maksis 31 ja 32 pensi vahel. Läinud aastal samal ajal maksis hõbe üle 35 pensi.

Kursid.

Tallinna börse kursisedel.

5. oktoobril 1923. a.

Waluuta	Tehtud	Ostjad	Müüjad
1 dollar	—.—	346½	347½
1 naelsterling	—.—	1579.—	1586.—
1 milj. Saksa m.	—.—	—.—	1.25
100 Soome marka	—.—	924.—	934.—
100 Rootsi krooni	—.—	9210.—	9260.—
100 Taani krooni	—.—	6100.—	6200.—
100 Prantsuse fr.	—.—	2055.—	2085.—
100 Holladi guld.	—.—	13625.—	13725.—
100 Läti rubla	—.—	133,25	136,75
100 Tšeho-Sl. kr.	—.—	1045.—	1075.—
1 kuld rubla	—.—	170.—	—.—
100 Itaalia liiri	—.—	1545.—	1575.—
100 Helweetsia fr.	—.—	6225.—	6275.—
Obligatsioonid:			
E. W. võidulaen	—.—	100.—	113.—

Põllumajandus.

Wee hädaoht Põhja-Pärnumaal.

Põhjapoolne osa Pärnumaast asub suurte soode, rabade ja metsade vahel. nii et külad üksikute saartena nende keskel paistavad. Põllupidamisele teeb rabade ja soode wesi suurt takistust ja muudab mitmel pool ka olemasolevad karja- ja heinamaad soodeks. Kui saaks peakraaviide läbi suure wee maha lasta, muutuksid laiad lagendikud kõlbuliseks heina- ja põllumaaks.

Kuna üksikud põllupidajad jõuetud on suuremate weemahalaskmise tööde läbiviimiseks, peab siin riik abiks astuma. Osalt on see wäiksel määral ka juba sündinud ja weemahalaskmise töödega Pärnu maakonnas algust tehtud. Nii võttis riigikogu aiugusti algul vastu seaduseelnõu, kus põllutööministeeriumile riiklise maaparanduse tööde tegemiseks eelkrediidid 10 milj. marga suuruses määrati, mille hulgas väikese summa, poolmiljoni marka, Pärnumaa peale langeb 4 wersta pikkuse Are magistraali läbitõmbamiseks. Järge ootavad Wõlla ja Tõstamaa magistraalid, kus loodumise tööd juba tehtud.

Tänavune wihmarikas suvi on Pärnumaa rabade ääres elavatele põllumeestele iseäranis raskeks nuhtluseks ja tahab kohati põllupidamise sootu võimatuks teha, iseäranis Wee, Koonga, Hallinga ja Audru kandis. Hädа summib aga ka enda vastu abi otsima ja nii on Wee, Sööriku, Parasmaa, Kibiura, Kurese, Waestepa ja Wigala põllupidajad, kelle maad rabade ääres wee all kannatavad, nõu koosolekut ära pidanud ja lõpuks ühiselt palwega Pärnu maakonnawalitsuse poole pöörnud, et see nende palwet toetades põllutööministeeriumis esineks, et nimetatud kohtadest riigi kulul magistraalkraav läbi tõmmataks ja nii seal wee hädaoht kõrvaldataks.

1913. aastal korraldas Wene walitsus loodimise tööd Wee wallas ja laskis inseneril magistraali jaoks kawa walmistada. See magistraal pidi Jõõpre raba äärest algama ja läbi Wee mõisa ja Nartse küla soo-heinamaade minnes Koongasse, sealt ühinedes teise haruga, mis Kõima raba alt tuleb, Wigala piiri ulatama ja wee Nõmme jõkke viima. Magistraali pikkus oleks umbes 25 kilomeetrit. Sõja pärast ei saadud kawa teostada. Selle magistraali läbi saaks kuiwaks lasta Wee wallas umbes 1900 tiinu soomaad, Koonga walla Kibiura, Kurese ja Waestepa külades umbes 400 tiinu ja Wigala põllupidajatel üle 600 tiinu. Kes nimetatud kohtadel wee hädaohtu tähele on võinud panna, peab ühes sealsete põllupidajatega tunnistama: siin on riiklist abi esimeses järjekorras tarwis, millega enam viivitada ei tohi.

* * *

5. okt. käisid riigikogu liige M. Laarman ja Pärnu maakonnawalitsuse põllutööosakonna juhataja J. Land riigi maaparanduse büroo juhataja insener Lepiku juures weemahalaskmise tööde üle Pärnumaal läbirääkimas. Pikemate läbirääkimiste järele lubas hra Lepik korralduse teha, et tulevval kevadel kolm tehnikut Pärnumaal loodimise töödega peale hakkavad, nimelt Koonga, Audru. Wee, Hallinga ja Wigala walla piirkonnas, kuna sealt ümbruse maad kõige enam wee all kannatavad.

Nõnda on siis nimetatud piirkonna põllumeestel lootus, et seal, kui loodimise tööd lõpetatud, riigi kulul lähemal ajal magistraal-kanaalid sisse tõmmataksе ja maaparanduse töödega, mis seal seni otse võimata olnud, algada võidakse. M. L.

Sugukarjade korraldamine riigimõisates.

Neil päevil asus tööle erikomisjon, kes riigimõisates sugukarjade koondamist peab korraldama. Komisjon koostub kolmest liikmest: põllutööministeeriumi esitajast, mõisavalitsejast j. t. Tõukarja korraldamine teostatakse umbes 18 riigimõisas. Teatavasti kavatseb põllutööministeerium paremaid sugukarju üksikutesse mõisatesse koondada, kus selleks olemas soodsamad eeltingimised.

Metsloomade kaitseks.

Sõdade ajal Eestisse tulnud võõraste sõjawäelaste poolt ja meie aja õigusetunnet halvava ajajärgu tõttu peeti meie metsades röövjahti, missuguseid enne nähtud pole.

Enne sõda elas meie metsades palju metsloomi, kuna need sõdade ajal häwinesid. Weel hiljuti võis päevade kaupa metsas ringi käia, ilma, et oleks mõnda metsloma ehk lindu näinud. Wähehaawal on aga piirama hakatud röövjahi pidamist, on isegi metsloomade kaitset korraldatud. Sellepärast võib nüüd juba, metsades liikudes, kuigi harwa, mõnda jänest ja isegi kitse näha. Ka lindude pere rohkeneb. Metsa elu, nagu öeldakse, tõmbab hinge tagasi, kosub! Siinkohal aga tahan esile tuua wäärnähtust, mis eelpool awaldatud lootuse purustada tahab, kui selle kõrvaldamisele aegsasti ei asuta. Nimelt on selle paha tekitajad metsade peawalitsuse ametkonna teetajad metsade peawalitsuse ametkonna teenijad — metsawahid metskondades maal. Metsawaht saab armetut palka, juhtub temal perekonda olema (ja seda on suuremal osal), siis on ta otse hädas, kuidas igapäewast leiba teenida. Waba aega on metsawahil sügisel ja talwel rohkesti; kaks-kolm hagijat peab ta endal wähemalt. Nendega peetakse iga päew jahtisid üle terwe wahtkonna, et lihatoitu saada oma perele ja nahku müümiseks, et palka suurendada. Kaks-kolm koera ajawad igapäew metsades. Metsloomade elu metsades muutub rahutuks. Koerad ajawad püssi ette lubatud ja keelatud loomi ja metsawaht peab jahti suuremalt osalt alati üksi.

Loomad hakkawad metsadest jälle kaduma ja selles on süüdi need, kes määratud metsloomade kaitsjateks. Iga arusaaja inimene võib oma järeldusi teha, kuidas sarnane igapäewane jahipidamine metsloomade wähenemise peale mõjub. Mingit keeldu metsateenijate jahipidamise kohta ei ole — muud kui lastakse koeri ajada, paugutatakse ja tapetakse armuta metsawahi kaitse all olewaid metsloomi! Nii võime tänulikud olla just meie metsawahtidele, et meie metsadest kohati orawad häwitatud on; teau metsawahtisid, kes tapsid ühe talwe jooksul 30—80 ja rohkem orawat ära.

Iseäranis tänawu näib metsawahtide röövjahipidamine (teisiti seda nimetada ei saa) hoogu võtwat, millele võib kurb tagajärg olla, kui asutus, kellesse asi puutub, aegsasti oma korraldusi ei tee.

Ei ole kuidagi mõeldaw, et isik, kes on palgatud metsa ja tema sees elutsewate loomade kaitsjaks, neid ise määratul hulgal häwitab!

Kui kodumaa metsade ilu ja elu hoida tahame, peame omi metsasid ja metsloomi hoidma ja kaitsma! St. Hubertus.

Kuidas hädakatust saada?

Paljudele asunikkudele teeb hoonete katuste küsimus muret. Kõige kasulikum on katuseid praegusel ajal maal — ja iseäranis asunikkudel — sindlitest ehk laastudest teha. Sindlimasinaid ja laastuweskid on aga nii wähe, et need praegusel suuremal ehitushooajal kõiki tarwitajate nõudeid rahuldada ei suuda. Kui mõnes kohas asunikkudel omal sindlimasin on, nii et lõikamine muret ei tee, ei saa siiski hoonetele kohe katuseid peale, sest tooted sindlid ei sunni katuseks teha. Nii peab tahes ehk tahtmata hoonetele hädakatused peale tegema, kui ei taheta neid pooleli wihma kätte mädanema jätta, ehk kui kõrtsikriis wäga suur on.

Kõige kergemini ja lihtsamini saab hädakatust lihtsatest kantimata kolm-weerand ehk 1 tolli paksustest laudadest. Roowilattisid niisugusele katusele waja ei ole. Lauad lüüakse roowi lattide moodu pikuti maja paaride kõigi. Hakatakse alt räästast panema ja pannakse ikka pealmise lauа alumine äär alumise lauа ülemise ääre peale, nii et 2—3 tolli waheldi jääb. Kui sirged lauad on, siis võib panna, et katust rohkem wälja annaks, ühe lauа tüüka ja teise ladma kohastikku. Kui laudadel palju okksaukusid sees ei ole ja kui paarid winklis ehk weel terawamad on, ei lase seesugune katus wihmatilkagi läbi ja täidab oma ülesannet hästi ühe ehk kaks aastat. Siis tuleb see maha võtta ja põline katus asemele teha. Kui lauad korralikult talwadega lahti lööme, jäätwad need üsna terweks ja võib neid igalepoole tarwitada.

Kas ei võiks wast niisugust katust päris põliseks jätta?, küsiwad ehk mõned.

Ei või. 2—4 aasta pärast tekiwad laudadele suured lõhed sisse, nii et enam wihma ei pea ja 10—15 aasta pärast on katus päris otsas. Kui aga kanditud laudadest püstkatus teha ja laudadele weesooned sisse höövelda — nagu wanemal ajal mõnedel mõisahoonetel on tehtud, siis tuleb niisugune katus sindli- ehk laastukatusest märksa kallim ja iga on ligi poole lühem.

Asunik.

Majandusteated Lätist.

Linamonopooli ärakaotamine Lätis.

ETA. Läti panga nõukogu esimees R. Kalnings teates Läti linamonopooli ärakaotamisest järgmist:

Riigi linamonopool asutati sel ajal kui kaubandus ei olnud weel organiseeritud ja riigil raha waja oli, mida linamonopool andis. Nüüd on aeg muutunud ja linaharijate huwidele peab wastu tulema. Riigiaparaat on selleks liiga raske. Walitsus on jõudnud otsusele, et linamonopool tuleb ära kaotada ja linakaubandus eraettewõtjate kätte anda. Selleks on asutatud aktsiaselts „Läti linatsentraal", kes on pööranud walitsuse poole ettepanekuga — juba nüüd linaostmist temale üleanda. Walitsusel oli sissekirjutatud 104 linaostmise punkti. „Läti linatsentraal" pöörab oma tähelpanu eriti Wenemaa linade peale, Idas kauplemist organiseerides ja Wene linakaubandust ja transiiti Lätisse juhtides.

Raudteekonwerentsid Lätis.

„Latwis" kirjutab 2. okt.: IV Läti-Wene raudteekonwerents peetakse ära Riias 30. oktoobril. Muu hulgas töötatakse wälja määrus wõi, kala, kaawiari ja muude ruttu rikkiminewate kaupade weo kohta. Samal ajal peetakse ära ka Läti-Saksa-Wene-Eesti raudteekonwerents. Selle konwerentsi ülesanderks on määruste wäljatöötamine wagunite telgede ümberseadmise kohta Wene laiuselt normaal laiusele ja ümberpöördult.

Wiljahinnad Lätis.

„Jaunakas Sinas" teatab 29. sept.: Rukki hinnad langewad järsku. Rukki pund maksab 120—130 rbl. (läinud aas. 180—200 rbl.). Kaerad ja odrad maksawad 100 rbl. ümber, umbes läinud aasta hind. Nüüd hakkawad ka nende hinnad langema joojade ilmade tõttu, mil suuwõili walmib. Ka loomatoidu puudus ei ole nii teraw, kui seda esialgu kardeti.

Meeldiwa lõhna, hea wahutuse ja wastupidawuse poolest on tuntud
„Laboratori" tualettseebid.
Nõudke! Proowige! Otsustage!

Laewaläigu teated.

Sisse jõudsid 4. oktoobril:

Saksa aurik „Hessenung" Hamburgist rukki koormaga. Soome purjelaew „Elo" Helsingist tühjalt. Soome aurik „von Döbeln" Stokholmist reisijate ja segakaubaga. Saksa mootorlaew „Delta" Lawansaaresst tühjalt. Soome aurik „Pääskyniemi" Kotkast tühjalt. Eesti aurik ja Eesti mootorlaew „Paharet" ja „Helga" merelt tühjalt. Eesti mootor- ja purjelaewad: „Wäike", „Wiktoria" ja „Lennuk" Helsingist tühjalt.

Wälja läksid:

Rootsi aurik „Erik" Nystadt'i tühjalt metsakoormat peale wõtma. Taani aurik „Halftahn" Riiga ja sealt Bordeaux'i edasi. Eesti aurik „Waasa" Helsingi reisijate ja segakaubaga.

Tiisikuse filmisi
„Walge katk"
ja
„Tiisikus laste hulgas"
näidatakse weel korra Tallinnas, kinoteater „Grand-Marinas" pühapäewal 7. oktoobril s. a. kella 11-1 päewal.
Kes ei ole weel waadanud nimetud filmisi, see ärgu jätku juhust tarwitamata.
Sisseminek maksuta.
Ostke Tiisikuse wastu wõitlemise seltsi poolt wäljaantud Dr. Liini raamatut „TIISIKUS". Müüa etenduse ajal kinos ja kõikides raamatukaupl.
Tiisikuse wastu wõitlemise selts.

Onnetused ja kuritööd.

Warguste toimepanijad tabatud.

Adolf Klaffi raamatukõitmise töötoast warastati ligi 7 puuda paberit ära, mille keegi H. toime pannud ja tema wahialla wõetud. Alexander Parunil warastati jaamas rahamapp ühes 7000 marga raha ja mitmesuguste dokumentidega. Tehti kindlaks, et warguse on toime pannud L., kes tabatud ja wahialla wõetud. Samuti warastati sadamas elewaatori aidast nr. 2 mitmesuguseid kaupu umbes 20.000 m. wäärtuses, mille K. ja H. K. toime pannud, kelle juurest warastatud kraam üles leiti ja omanikkudele tagasi antu, kuna aga wargad wastutusele wõeti. —ll—

Palgatud arestis-istuja.

Hiljuti mõisteti rahukohtuniku poolt Läti riigi kod. Sophie Kreisler kaheksaks päewaks aresti, mida aga tema ise ära istuda ei tahtnud waid selleks kellegi teise isiku palkas. Sellest sai politsei teada ja asus asja jälgimisele, kus selgus, et Kreisleri eest tõesti keegi teine isik aja ära oli istunud, mida tema ise tõendab. —ll—

Wiimane aeg on omandada E. R. Muuseumi loosiläht.

Raha wäljapetmine.

Neil päewil ilmunud Kangro ja Ko. kontoris Robert Pappelli juure keegi naisterahwas ühes kirjaga, mis A. N. allkirja kannud, kus wiimane palub Pappelilt 1000 marka raha. Et Pappelil A. N. tuntud, annub tema kirjatooja kätte 1000 marka, käskides seda N. edasi anda. Hiljem selgunud, et N. mingisugust kirja pole kirjutanud ega ka mitte raha palunud, mispärast Pappel sündmusest politseile teatas, kes kindlaks tegi, et raha wäljapetjad on A. N. ja K. P., kes mõlemad endid raha wäljapetmises süüdlasteks tunnistasid ja wastutusele wõeti. —ll—

Warguseid Tallinnas.

4. skp. on wargad Tõnismägi nr. 16 asuwasse saapakauplusesse akna klaasi purustamise teel siisse tunginud ja ärawarastanud mitmesugust kraami. Samal kp. teatas politseile Heinrich Lemküll, et tema eelmisel päewal tollitwalitsusest kasti saanud, kus 15 tükki õhukummi pidanud olema, kuid ladus kasti awades selgunud, et kastist 10 kummi umbes 15.000 marga wäärtuses ära on warastud. Samuti teatas Pikk uul. nr. 60 elutsew Mihkel Pein, et temal maja koridorist jalgratas ära on warastatud. —ll—

Mürgitamine kõrtsis röövimise otstarbel.

4. skp. teatas Katusepapi uul. nr. 44 elutsew R. Kerjestik, et tema samal päewal turul kohtanud oma kahte tuttawat, kellega seltsis wiina joonud ning hiljem Uuel uul. nr. 27 söögimajasse läinud, kus üks tuttawatest Kerjestiku limonaadi klaasi mingisugust pulbrit segamud, mille tagajärjel tema uimastanud olekus kojù poole hakanud minema. Teel tulnud temale kõrtsisõbrad järele, lükanud Kerjestiku maha ja riisunud temalt ära hõbe uuri ühes ketiga ja rahamapi ühes raha ja mitmesuguste dokumentidega ning läinud minema. Asjale on seaduslik käik antud. —ll—

Tulekahju Laenupanga ruumides Irboskas.

Neil päewil umbes kella 6 ajal tekkis Irboska jaama lähedal asuwas Laenupanga jaoskonnas tulekahju, mis kohaliste abinõudega ära kustutati. Tulekahjuks on langenud panga osakonna juhataja korteri sisseseade ja osalt pangas hoiulolewad waranduseid, umbes 800.000 marga wäärtuses. Kohalikkude elanikkude seletuse järele on tuli alguse saanud kõetawast ahjust, mille ligidal kergesti tuldtõõtwad ained olnud, mispärast asjaosalised hooletult tulega ümberkäimise eest wastutusele wõetud. —ll—

Weel tulekahjust Aakrel.

Neil päewil teatasime suuremast tulekahjust Aakre wallas, kus Wäljaotsa talu karjalaut maha põles. Nüüd teatatakse meile järgmist: et peale hoone on tulerooks langenud asunik Siimon Wismanni 3 lehma, kaks mullikat ja 12 lammast; Hans Oinasel kolm lehma, ja Peeter Keswateral 17 lammast ja kaks kana, kokku 39 elusloomu, ja palju mitmesugust põllupõhku ja heinu. Sama asunikkude seletuse järele olla tulekahju õhtul umbes kella 10 ajal kellegi asuniku naine tulega laudas käinud, missugusest kohast ka kõigepealt tuld märgati, mispärast oletada wõib, et siin hooletult tulega ümberkäimisega tegemist. Asjale on seaduslik käik antud. —ll—

Muuseumi alalt.

Eesti rahwa muuseumi lahtiolek talwekuudel.

Kuna talwekuudel wõrdlemisi wähe inimesi muuseumi Raadimõisas waatamas käib, sest muuseum seisab wäljaspool linna, kuhu sügisel porisel ajal ja talwel pääsemine raskendatud, otsustas muuseumi juhatus kogusid alates 1. oktoobrist waatajatele awada ainult kolm korda nädalas: pühapäewal, kesknädalal ja reedel k. 11—2. Sisseminek wabatahtliku maksu eest.

Oppe- ja huwireiside korraldajatel tuleb warem muuseumi juhatusele teatada ja aja kohta kokku leppida, kui soowitakse muuseumi kogusid waatama tulla ajal, mil muuseum suletud.

Teaater ja muusika.

6. rahwakontsert „Estoonias"

on pühapäewal, 7. okt. s. a. kell ½8 õhtul.

Suuremal hulgal rahwakontsertidel käijatest tundub olewat eelarwamine, et kõik, mis muusika alal sügawat, keeruslikku ehk arusaamatut, (tähendab, teiste sõnadega n. n. igawat), kuulub nimetuse alla „Sümfoonia". Et tõestada, kuiwõrd see arwamine ebaõige, on seekordse rahwakontserdi eeskatwa wõetud õhtut kandwa palana üks ilusamatest ja kuulsamatest sümfooniatest muusikalises ilm-literatuuris: nimelt Tšaikowski „Neljas", mida kõige suurema huwiga wõib nautida igaüks ka neist, kes, wõib olla, üleliigsest tagasihoidlikkusest weetuna, endid sugugi muusikast arusaajate hulga suurendajateks ei loe.

Teiseks eksekantawaks tähtsaks palaks on Asker Hameriki „Heebrealine Triloogia".

Solistina esineb prl. Walentine Riitwes klaweril Liszti „Surma tantsuga" (orkestri saatel). Kontsertbüroo.

Estoonia teaater.

Täna, laupäewal, Molière'i „Ihnus" Toomas Tonduga nimiosas. Homme kell ½3 p. l. „Hoffmanni lood" pr. R. Kitteniga külalisena Olympia osas ja Karl Wiitoliga Lindorf-Coppelius-Dapertutto-Mirakeli osas; õhtul kell ½8 „Ihnus" Hugo Lauriga nimiosas.

Eelteade: Tulewast teisipäewast 9. skp. alates Dmitri Smirnoffi ja pr. R. Kitteni külaskäigu etendused „Rigolettos", „Traviatas" ja „Faustis". — Ettewalmistusel „Hästi õnnelduud sabakuub" Toomas Tonduga peaosas; muusikalisena uudisena Leo Falli wiimane operett „Madame Pompadour" Helmi Einariga nimiosas. Teaatribüroo.

Estoonia teaater.

Laupäewal, 6. oktoobril kell ½8 õhtul „Ihnus" Molière'i komöödia 5 waatuses.

Pühapäewal, 7. okt. kell ½3 p. l. „Hoffmanni lood" J. Offenbachi fantastiline ooper 3 waatuses. Olympia osas pr. R. Kitten külalisena. Õhtul kell ½8 „Ihnus" Moliere'i komöödia 5 waatuses. Teaatribüroo.

Turu teated.

Tartu turg 4. oktoobril.

Turul kauplemine polnud enam nii elaw, kui möödunud nädalal. Nii oli turul rukkijahu ja teisi aineid kaunis wähe, kuna suuremal arwul olid kartulid müügil. Rukkijahu puud maksis 230—260 marka, püüli pund 400—450 m., kaerawakk 500 m., odratangu toop 20 m., walged kartulid 180—200 m. ja wäiksed punased 230—250 marka.

Hinnas tõusnud on kanamunad, paarist müütakse 15—17 marka, kuna wõi hind püüsib paigal, 75—90 m. nael.

Samuti on tõusnud seente hinnad. Müütakse toobist 25—30 marka. Hapukapsa toop maksab 20 m., päkla toop 15—25 marka.

Puu- ja aiawiljal on järgmised hinnad: õunad 50 p. kuni 2 m. tükk, 8—10 m. toop, ja 350—500 m. wakk; pirnid 2—7 m. tükk ja 15—20 m. toop, ploomid 25—70 m. toop, kirsid 90—120 m. toop, palukad 13—15 marka toop, sibulad 10—15 m. toop, kurgid 5—25 m. tükk, wärsked kapsad 5—15 m. pea, kartulid 12—14 m. matt, porgandid 10 m. toop, oad 15 m. toop.

Lihaturul maksis sealiha nael 40—55 mk. pekk kaasa arwatud, sulatatud searasw 80 m., loomaliha 20—25 m., lambaliha 18—28 m., lambarasw 30 m. nael, lambad talumeestelt ostes 16—18 m. nael.

Kalaturul liikumine kaunis wäike. Hinnad järgmised: ahwena nael 10—13 m., haugid 13—18 m., särjed 10 m., laiikad 20 m., sudakad 20—30 m. nael.

Heinaturul maksis ristik- ja timuthein puud 115—120 m., aasaheina pund 60—80 marka, nisu- ja rukkiõle puud 50—60 marka. —el.

Kirjawastused.

—ngi, Tartus. Sõnumeid karwitame. Palume saata.

Wastutaw toimetaja A. Tupits.
Wäljaandja kirjastuse osaühisus „Kaja."

Tartu ülikooli naistelliinik
Toome mäel.
Sünnitajaid ja haigeid wõetakse igal ajal kliinikusse wastu
Öö-päewa maks: I klassis — 300 mrk.
II klassis — 200 mrk.
III klassis — 100 mrk.
Ambulatooriumis maksuta haigete wastuwõtmine äripäiwiti k. 11—1.
Röntgeni kabinetis haigete rawitsemine ainult laupäiwiti ja pühapäiwiti.
Kliiniku juhataja Prof. Dr. J. Miländer

Häid Riia
sindli- ja latinaelu
oleme saanud suuremal arwul ja soowitame odawa hinnaga.
Põllutöömasinate ja majandusasjade ladu
G. & A. Rothermundt Tartus,
Raatuse uulits 2 (kiwisilla juures).

Mereasjanduse Peawalitsuse kesklaos müüakse järelenampakkumistel 8 oktoobril s. a. kell 10 hom.
312 õli- ja petrooleumiwaati.
Lähemaid teateid müügi kohta wõib saada Meriasjanduse Peawalitsuse kesklao kantseleis, Wana Sadama uul. nr. 21.

13. oktoobril kell 12 peetakse ära Meriasjanduse Peawalitsuse ruumes suusõnalised enampakkumised Kindluse Kesklao territooriumil olewa ladu nr. 7 ja iihe puust kuurz
wäljarentimiseks
kunni 1. jaanuarini 1924. a.
Pakkumisest osawõtjatel tuleb Meriasjanduse Peawalitsuse kassasse iga ruumi eest 10.000 marka tagatisena sisse maksta. Lähemaid teateid wõib saada Meriasjanduse Peawalitsuse kantseleist igal äripäewal k. 10—14.
Meriasjanduse Peawalitsus

Estoonia teaater

Laupäewal, 6. oktoobril
kell pool 8 õhtul

„Ihnus“

Molière'i komöödia 5 waatuses.

Pääsetähed eelmüügil teaatri kassas kella 10—1 p. ja õhtul kella 5 peale. Reisibüroos äripäewal kella 8—4 ja pühapäiwiti kella 10—1.

Draamateaater.

Laupäewal, 6. oktoobril
Vasteetenduses
Esimest korda.

Wahwa rätsepake

Heinrich Römer'i lõbus muinasmäng lauludega wiies pildis.
Tõlkinud: H. Anto.
Lawastus: E. Türk.
Dekoratsioonid: A. Tuurand.
Algus kell 8 päewal.

— —

Wiimast korda.

„Hommikust keskööni“

Georg Kaiseri näidend 7 pildis
Algus kell pool 8 õhtul.

— —

Pühapäewal, 7. oktoobril
Rahwaetenduse hindadega

„Wahetus“

Paul Claudel'i näidend 3 w.
kell pool 8 õhtul.

Kassas müügil abonnementkaardid täiskasvanute ja laste eštetenduste peale.
Pääsetähtede eelmüük igapäew kella 11—1 e. l. ja 5—8 õht. teaatri kassas ja Reisibüroos kella 10—4 p. l.

T. E. Käsitööl. Aw. Selts

Pühapäewal, 7. oktoobril s. a.
„Lootuse“ ruumes
W. Tartu mnt. 25.

Basaar

loterii-allegriga.
Tants.
Algus kell 2 päewal,
lõpp kell 2 öösel.
Juhatus.

„Estoonia“ kontsertsaal.

Laupäewal, 6. oktoobril 1923. a.

Soome Laulu Miehet

konsert.
Juhatab hra Rautawaara.
Algus kell pool 8 õhtul.
Pääsetähed 250—50 margani eelmüügil teaatri kassas.
Estoonia kontsertbüroo

Estoonia kontsertsaal

Pühapäewal, 7. oktoobril
kell pool 2 päewal.

Soome „Laulu Miehet“

wiimane alandatud hindadega

kontsert. Juhatab W. Raudawaara. Uus eeskawa.

Pääsetähed 25—150 margani eelmüügil teaatri kassas.

Ilmus trükist:

Wilhelm Tell

Friedrich v. Schilleri wiiewaat. näidend.
Anna Haawa tõlge ja kirjastus.
Pealadu J. Kaarna raamatukauplus Tartus.

„Estoonia“ kontsertsaal.

Pühapäewal, 7. oktoobril.
Estoonia sümfooniaorkestri

6 rahwakontsert

Juhatab R. Kull.
Solist prl. W. Riiwes (klawer).
Algus kell pool 8 õhtul.
Pääsetähed 50—100 margani.

Dr. H. Rubin.

Kõrwa-, nina- ja kurguhaigused
Konetunn. kl. 9½—11 homm. ja 4—6 p. l. Wiru uul. nr. 17. Könetr. 10-28.
Siisekäik Müüriwahe uulitsalt.

Olen oma kontori Jaani uul. Kreditt panga majast

ülewiinud

W. Posti uul. 7, kr. 2,
(Reimanni maja)
Advokaat

P. Peterson.

Abja-Sarja willa töö hinnad

kedratud ja kraasitud 28 mk. n.
willa korutamine 15 mk. nael.
Töö saab tehtud wõistlemata headuses, oma film on kuningas, tulge ja waadake! Müün head pehmet lambawilla, wärwitud mustad ja sinised, haruldane hea kaup.

Kõige austusega
A. Palm.

Maju ja talusid

soowitakse osta igasuguses suuruses.
A. Toiger ja Ko. kontor
Tartus, Rüütli uul. 4, tel. 5-82

Koha leiawad

igasugu ametnikud ja teenijad kõige ruteemini meie kontori läbi
A. Toiger ja Ko.
Tartus, Rüütli uul. nr. 4.

Tarwitatakse

jooksupoissa

Teatada „Kaja“ taktusele.

Praegu kohale jõudnud ja müük suurel wiisil odawalt:

KOLONIAALKAUBAD: Suhkrut, jahu, riisi, mannat, teed, kohwi, sahariini, seepi, pesu- ja söögisoodat, tubakat ja kõiksugu koloniaalkaupu.

PUDUKAUBAD: Sukki, kindaid, taskurätikuid, nööpe, niiti, nuge, kääre, kamme, anilinwärwe ja palju teisi kaupu.

„BALTIKA“

Tallinn, Weneturg 5. Könetraat 22-13. Telegrammide aadress „Baltika“.

Tallinna linnawalitsus teatab, et linnawolikogu poolt 19. septembril 1923. määratud

kinode lõbustusmaks

1924. a. eest 10.000.000 marga suuruses, on linnawalitsuse poolt järgmiselt **ära jaotatud:**

Grand Marina	Mk.	2.000.000.—
Passash	„	1.400.000.—
Kasino	„	1.100.000.—
Apollo	„	800.000.—
Kalewa	„	750.000.—
Amor	„	700.000.—
Rekord	„	1,200.000.—
Modern	„	550.000.—
Royal Vio	„	550.000.—
Mars	„	175.000.—
Koppel	„	125.000.—
Kungla	„	650.000.—

Selle maksujaotuse wastu protesteerimise wiimane tähtaeg on 31. oktoober 1923. a.

Tallinnas, 4. oktoobril 1923
nr. 10890

Linnapea: A. Uesson (allkiri).
Sekretäär: R. Münth (allkiri).

Linaseemneid

ostab iga päew
wärnitsawabrik „Astra“
Tartus, Karlowa uul. nr. 59,
— könetraat nr. 57. —

2 nowembril k. a. müüakse ära

Einmanni rabas (8 wersta Tamsalu jaamast) kolmatkordsel awalikul

enampakkumisel

järgmine endise

turbatöötuse warandus:

1 lokomobiil „Carret“ (Inglise) nr. 22107, 2 tsüklon turba pressi, labidad, kirwed, käiad, tellisktwid ja 10 pd. masutti ühes waadiga.

Warandust wõib koha peal igal ajal, kui ka müügi päewal enne pakkumist näha saada.

Pakkumine algab hinnatud alghindadest, mille juures tuleb enne pakkumist 10 prots. alghinnast tagatiseks sisse maksta.

Riigi Turbatöötuse juhatus.

Müüa wähepruugitud, traktoriga töötanud

- jahuweski -

Kiwi pooled 42 tolli. Sealsamas on ka müüa ühes mudelitega **malmisulatuse ahi** — sulatus kunni 20 puuda. Lähemalt: Tartu, Suurturg nr. 8. Põllumeeste esitus.

Laewaäri A.-S.

Hans Diedrich Schmidt

Pärnus.

Järjekorraline reisijate- ja kaubaühendus Tallinnast

STETTIINI:

aurik „THORSTEN“,
kapten SIIMANN,
Arasõit Tallinnast 13., ja 27. okt. kell 12 päewal.
Arasõit Stettiinist 19. okt. kell 1 päewal.

STOKHOLMI:

aurik „Kalewipoeg“,
Kapten Tamm.
Arasõit Tallinnast igal kesknädalal kl. 4 p. l.
„ Stokholmist igal pühap, kell 11 e. l.

HELSINGISSE:

aurik „WASA“,
kapten LOSSMANN,
Arasõit Tallinnast igal kesknädalal kell 10 h. ja reede lkell 2 p. l.
Arasõit Helsingist igal esmaspäewal ja neljapäewal kell 11 e. l.
Sõiduplaani muutused wõimalikud.
Ligemaid teateid annawad agendid:

Mundt & Schütt, Stettin, Bollwerk 1, telegr, aadr.: „Skandia“, könetr. 565 ja 576.
A/B. Foerenade Speditions & Rederiagent. Stockholm Skeppsbron 30, telegr. aadress: „Kustkanal“, könet. 44-50.
Finland Spedition-Central A/B, Helsingfors, telegr. aadr.: „Speditcentral“, könetraat 12001/8.

Thomas Clayhills & Son

Tallinnas, Suur Brookusmägi 14.
Telegr. aadress: „Clayhills“ Tallinn.
Könetraat 1-18 ja 22-17.

Aurikud on traadita telegraafiga warustatud.

A.-S. Th. Tedderson ja Ko.

Aleksandri uul. 27. — Telef. 1-74.

Ostab alati metsalõike, kuuse-, männi-, kase-, lepa- ja saarepalke, igasugu eksport laudu ja planke raudteede ja jõgede ääreſt kui ka otseõhe kohale wõetud ja maksab ajakohast hinda.

Peale selle ostab **õlleotri**, wõtab neid wastu Tartus ja Wõrus ning maksab head hinda.

Müüb igasugust puuehituse materjaali, nagu: laudu ka höövelbatud, prusse ja palke igas jämeduses ja pikkuses.

Kalossid

kõigist nr. nr. wähemal ja suuremal arwul
Sääre- ja sohwerisaapaid
— niisama kõrki seltsi jalanõusid —
soowitab odawalt

Aug. Raamat ja Ko.

Suure Karja uul. nr. 18, kaupl. 4.
Laenupanga majas.

Tellisktwe

saada Sangaste sawitöötusest. Hästi põletatud, mõõt täielik. Walga näitusel esimene auhind suur hõbeauraha.
Kirjad: Bruno Grossi, Sangaste tel. 2.

A.-ü. „Ühiselu“, Tallinnas, Pikk uul. 42.